

N.F.S. Grundtvig "Det Danske Samfund"

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tilføjet punktkommentarer, indledning og tekstredigering i version 1.14, april 2019

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1839 (SJ: 628)

Andre udgaver

US *Udvalgte Skrifter* 8

Teksten er etableret af Kirsten Vad

Punktkommentarer, indledning og tekstredigering er skrevet af Kirsten Vad, redigeret af Vibeke A. Pedersen og Klaus Nielsen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

|A:414

Det Danske Samfund.

Et nyt Selskab under dette Navn har valgt mig til Formand, og det er da ikke meer end billigt, at jeg vælger det til Gienstand for min næste Betragtning; thi den ene Artighed er den anden værd; men om vi hermed gjøre hinanden nogen Ære, det er et andet Spørgsmaal, der naturligviis beroer paa, om vort Haab gaaer i Opfyldelse, saa Selskabet udretter Noget, der er værdt at nævne, og jeg tager virksom Deel deri? Det kunde derfor vel synes, som vi gjorde klogest i at tie med hinanden, til vi havde gjort Noget, det var Umagen værdt at tale om; men *Skrift* og *Taushed* er ogsaa langt fra at udelukke, da de meget mere venlig omfavne hinanden, hvorfor Man ogsaa skriver tykke Böger om tusinde Ting, som Man i en

levende Samtale aldrig kunde faae en Lyd om over sine Læber. Dette maa tjene til Undskyldning for min tidlige Skrift om det nyfødte Selskab, hvis den behøver nogen; men da jeg aldrig har seet Nogen giøre Undskyldning, fordi han i et Brev til udenbyes Venner og Bekiendte meldte Födselen af en Sön i sin nærmeste Familie, Navnet, han fik, og Forhaabningerne, der knytte sig til begge Dele, saa vil jeg i et lignende Tilfælde heller slet ingen giøre, men kun til Overflödighed bemærke, at Læseren slet ikke skal frygte for, jeg vil bebyrde ham med en *Dagbog* over Selskabets Barndom, fordi jeg omstændelig beretter dets Födsel, thi det veed jeg godt var som kiedsommelige Breve fra Ammestuen om hvor dei **JA:415**lig den Lille pattede, og hvor klog han viste sig i Svöbet. Derimod tör jeg frit tillægge det "Danske Samfunds" *levende* Födsel en egen Mærkværdighed, da det i mine Tanker er en Sjældenhed nuomstunder, at et Selskab kommer levende til Verden, og var dog ønskeligt, det herefter maatte blive det Sædvanlige, da især dette Slags dödfödde Börn til ingen Verdens Nytte gör Folk endeel Uleilighed med langt Skriveri til Beviis paa, at Barnet virkelig var selvdödt, og at alle bekiendte Midler til at blæse Liv i det har været forgiæves. Det blev derfor i Aftes meget rigtig i Forbigaaende bemærket, at, imens Man i alle vore andre Selskaber indböd nye Medlemmer ved at vise dem *Selskabets Love* eller udgivne Skrifter, kunde Man kun her indbyde ved at sige: kom og see om du kan lide det Liv! Sagen er nemlig den, at da alle Folk gjerne vil have *velskabte* Börn og, om det var muligt, faae dem *fuldvoxne* i et Öieblik, saa har Man i vore selvkloge Dage indbildt sig, at, skiönt Man i det Enkelte maatte nöies med Börnene, som Himlen eller Naturen gav dem, og give Tid til de fra bittesmaa blev saa store, som det var dem beskikket, saa kunde Man dog i det Hele, ved Selskaber baade store og smaa, baade kirkelige, borgerlige og videnskabelige, faae Börnene baade saa velskabte og saa pludselig fuldvoxne, som Man ønskede, naar Man blot brugde den Forsigtighed at faae dem ordenlig aftegnede paa Papiret, som Man vilde have dem, og *læste* flittig *over* dem. Man saae jo nok, Naturen krævede sin Ret, saa den Nyfödde blev kun en Dukke, som Forældrene og Fadderne havde ondt ved at slæbe frem engang eller to om Aaret, og som Efterslægten derfor skyndte sig at begrave, **JA:416**hvis Skabilkenet ikke i Arv eller Faddergave havde en lille Kapital, Man kun i dets Navn kunde trække Renter af; men immer tænkte Man dog, Döden kom kun af, man enten havde fortegnet Figuren, eller forsömt Læsningen, og vedblev indtil denne Dag at dreie sig i den samme Hexekreds.

At det nu ikke heller er min Fortjeneste, men Lykken bedre end Forstanden, det "Danske Samfund" skylder sin levende Födsel, kan jeg ikke bedre oplyse end ved at vise Læseren, hvordan jeg i Tankerne gik frugtsommelig med et *Historisk Selskab*, og jeg

haaber, Livets Venner vil ikke fortryde Læsningen af mine Udkast, som blandt Andet vise, hvor bagvendt det er kun at tænke og skrive, hvor Man skulde tale og handle.

Om et historisk Selskab i levende Retning.

Lad de Døde begrave deres Døde !

Det er en Kiendsgjerning, at Videnskabs-Selskaberne saavel i Kiöbenhavn , Stokholm og Trondhjem , som i London , Paris og Berlin, enten oprindelig var eller blev dog snart saagodtsom udelukkende indviede til Mathematik og Naturkundskab, der i England endog udelukkende kaldes Videnskaber (*sciences*), medens alt Historisk regnes til Boglig Konst (*literature*). Det er fremdeles en Kiendsgjerning, at Natur-Videnskabernes Dyrkere i vore Dage baade ved daglig Erfaring og idelige Prøver flittig stræbe at stadfæste og udvide deres Kundskab, og sætte sig ved aarlige Möder i levende Forbindelse med hinanden, medens de ved levende Foredrag söge overalt at vække Höiagtelse for deres Indsigt i Naturen og Lyst til at dele eller dog at benytte **JA:417**den, men at derimod overlade Dyrkerne af de Historiske Videnskaber sædvanlig al levende Praxis til Juristerne, og modsætte sig mangansteds haardnakket ethvert Forsög paa at sætte Liv i den historiske Virksomhed.

Ligger nu dette i Sagens Natur, saa “ denne Verdens Randsagere ” har Ret i, at det virkelige Liv og hele Virkeligheden tilhörer videnskabelig *dem*, medens Tidslöbets Grandskere end ikke ret kan hjemle sig Gravhöien, Kirkegaarden og Ligstenene, men er kun Keisere i Skyggeriget, hvis Lodd er klassisk beskrevet af *Homer*, under Achils Person, som uslere end Hyrdens ved et Ledd?

Har Naturforskerne Ret heri, da har de unægtelig ogsaa Ret til at lee ad al den Möie, Man har gjort sig med at vedligeholde Ihukommelsen af det Forbigangne, samle, dröfte, ordne og vurdere de historiske Efterretninger, Ret til at ærgre sig over alle de store og kostbare Anstalter, Man har gjort til Forberedelse og Befordring af grundige historiske Studier, og endelig Ret til baade at lee og græde over mig og andre livfulde Naturer, som i saa Fald spillede vore Kræfter paa den Umulighed at blæse Liv i det Døde og sætte Skygger i levende Virksomhed, hvorved Intet kan vindes, som er værdt at eie, Intet oplyses, som er værdt at betragte, men Central-Solen dog maaske öiebliklig formörkes, sand Videnskabeligheds afgiörende Seier dog maaske en Time forsinkes.

Er det saa , eller reiser Ringeagten for *Historien* og Paastanden om dens videnskabelige Död og Magteslöshed sig kun af dens videnskabelige Dyrkeres Dödhed og Dorskhed og i det Hele kun af Öine-Forblindelse, Misdannelse og Misforstand? Dette er i mine

JA:418 Öine et af de vigtigste Spørgsmaal, der i vore Dage kan opkastes, og tillige et af de nödvendigste, ikke fordi det er saa magtpaaliggende at vide, om jeg og et Par andre poetiske Historikere er videnskabelige Sværmere eller ikke; men fordi *Menneske-Livet* hidtil i alle sine store Forhold, sit *Borgerlige* saavel som sit *Kirkelige* og *Videnskabelige*, aabenbar lod sig styre af *Historiske Hensyn*, og udviklede sig under den Forudsætning, at det var viselig betænkt, var baade nyttigt og naturligt.

Det nytter derfor slet ikke, Man vil dölge det for sig selv, at, taber *Historien* i Forstands-Tiden sin videnskabelige Ære og Værdighed, da maa ikke blot den *Classiske* Dannelse aflöses af den *Mathematiske* og den *Historiske* Christendom af *Naturalismen*, men alt *Arveligt* og *Nedarvet* i det borgerlige Selskab opgives, og Menneske-Livet overalt i Christenheden faae samme Skikkelse, som det ved Slutningen af forrige Aarhundrede havde i *Frankrig*, hvor Man blot *praktisk* gennemförde den Sætning, at *Naturen* er Alt og *Historien* slet Intet.

Denne Sætning synes nu vel praktisk giendrevet ved *Restaurationen*, ikke blot af Bourbonerne paa den *Franske* Throne, men ogsaa af den *Catholske* Kirke og de *Classiske Studier* i Riget; men skiöndt jeg selv er af den Mening, at det vilde aldrig skedt, hvis *Naturen*, i *mathematisk* Forstand, havde haft hele Livet og Virkeligheden paa sin Side, saa viiste dog alt "Juli-Dagene," hvorlidet Freden er at troe, saalænge det *Historiske* gælder for *unaturligt* og *ufornuftigt*; og selv den *Græske Opstand*, hvormed der vistnok begynder et nyt *historisk* Tidsrum, har endnu ikke yttret **JA:419**kiendelig Indflydelse enten paa Historiens Betragtning eller Benyttelse, saa der maa aabenbar Mere til, hvis *Historien* skal hjemle sig Ret til de store Navne, hvormed den gennem Aartusinder hyldedes, her som Odens -Öiet (*lux temporum*), og hist som *Mnemosyne*, alle Musers Moder.

Der gives nu to Maader, hvorpaa Man kan komme *Historien* og dermed det *Historiske Element* i Menneske-Livet til Hjelp, den Ene er *Tydske* og den Anden *Engelsk*, og skiöndt Ingen af dem er at foragte, vil dog kun den Sidste giöre Udslaget.

Den *Tydske* Maade er, som Man veed, at *gruble* og *skrive*, og den *Engelske* at *tale* og *handle*, og det er den, jeg her vil anbefale alle de Læsere i *Norden*, som endnu föle sig knyttede med et vel dunkelt men stærkt og uoplöseligt Baand til Fortid og Fremtid, til de Tidligföde (*ár umborna*) og til den sildigste Efterslægt.

Jeg anbefaler denne *Engelske* Vei, ingenlunde fordi jeg finder mig selv mest tilböielig eller mest skikket til at föolge den, thi dertil er jeg baade for boglig og magelig; men jeg anbefaler den, fordi jeg indseer, det er den Eneste, der förer til Maalet, den eneste, hvorpaa det kan vise sig, historisk bevises, at *Menneske-Naturen*, i det Mindste i Norden, er langt mere *historisk* end *mathematisk*, saa jo

mere Menneske- og Folkelivet her fremtræder og klarer sig, desmere historisk vil Retningen hos os blive i *Videnskabeligheden*, saavel som i *Kirken* og det *Borgerlige Selskab*.

Skal vi imidlertid heri med Held kunne benytte den *Engelske* Vei, da maae vi tage den *Tydske* Oplysning til Hjælp, thi den Vei, *Engelskmændene* selv følger i *Videnskabeligheden*, kan vi naturligviis ikke følge, da den, som sagt, *udelukker* Menneske-Historien, saa den *Engelske* Vei, hvorpaa den skal befordres, maae vi selv baade *afstikke* og *anlægge*, hvad ei kan skee uden paa *Tydske* at ile forud med Tanken, og ved en *historisk Anskuelse* optage et Billede i os baade af Veien og Maalet.

Vistnok behöve ikke alle Arbejderne paa Veien, endsige da alle de Veifarende, at giöre sig denne Uleilighed, der i alt Fald vilde spille deres Tid og sagtens kun trætte og forvilde de Fleste, men *een* Gang maa det dog giøres, og til en vis Grad forstaaes af Endeel, om Værket skal lykkes, og da jeg nu kun alt for meget og alt for gierne har befattet mig med Optagelsen i Tankerne og Opmaalingen paa fri Haand, maa jeg dog prøve, om Udbyttet ei kan giöre sin Nytte til at understötte mit Forslag om at oprette et *Historisk Selskab* i Norden, der virker paa *samme Maade* for den Historiske, som de *Engelske* Natur-Philosopher for den *Mathematiske* Betragtning og Benyttelse af Menneske-Livet, altsaa ved *virkelige* Forsög (Experimenter), *levende* Vexel-Virkning, *folkelig* Tale og Skrift, og det Sidste i ligesaa *smaa* Böger til daglig Brug, som *store* Værker til Samling, videnskabelig Brug og almindelig Beundring.

Vist nok var det allerbedst, naar Man kunde og vilde *gaae* ind paa dette Forslag, uden videre, og lade Tiden vise, hvorvidt Man dermed kunde komme; og Man skulde tænke, at især *Regjering*, *Adel*, *Geistlighed* og *Retstens Midler*, vilde med Fornöielse række Haand til et Foretagende, der aabenbar er i alle historiske *Forholds Interesse*; men dog er det neppe at vente selv i *England*, og da endnu mindre hos os; thi staaer end alt det Historiske hos os paa en *bedre* Fod end andensteds, og vilde altsaa vinde mest ved, at der kom Liv og Grundighed i den historiske Tankegang, saa er Man dog hos os alt for vandt til enten at glemme det virkelige Liv over sine egne Ideer, eller kun at see paa *Öieblikkets* Vinding i Indkomst eller Magelighed, saa Man sædvanlig hverken seer og ændser den truende Fare, eller skatter den Vinding, der kræver Anstrængelse og forrenter sig kun kiendelig i Fremtiden.

Dette, at den *Mathematiske* Betragtning af Menneskelivet er beregnet paa *Öieblikket*, som det, hvori Alt maa vindes eller tabes, medens den *Historiske* Betragtning udspringer af det *Forbigangne* og *Tilkommendes* Forbindelse, det vil *nuomstunder* selv i Norden lægge saamange Hindringer iveien for et *Historisk* Selskabs

Oprettelse og Virksomhed, at Begeistringen trænger til Lys for at vove derpaa, og dets naturlige Forbundne maaske til en Lærestreg, før de komme til Hjælp med Pengemidlerne, som vil være nødvendige, naar *Menneske-Historien* skal grundig oplyses og videnskabelig udarbejdes. Hvor imidlertid Mennesket føler sin Værdighed, som en mageløs Skabning i Guds Billede, Jordens Konge og Kæmpe for Udødelighed, der vil nu ogsaa opgaae et Lys over *Menneske-Naturen*, som viser, den skamskiændes ved at underordnes en langt *lavere* Natur end den selv er, og *Menneske-Livet* spildes ved at opoffres for et Udbytte, der i Sammenligning ei er værdt at nævne, saa ingen Selv-Betragtning kan for *Mennesket* være mere *unaturlig* end den *Mathematiske*, ingen Tids-Regning dummere **JA:422** end den, hvorefter *Aartusinder* skal kun være Brøker af *Öieblikket*, hele Menneske-Slægtens Levnets-Løb ei have et høiere Maal, end det, der ligesaagodt kunde naaes i den første som i den sidste Menneske-Alder.

Opgangen af dette Lys skaber et nyt Tidsrum i hver Enkeltmands Levnets-Løb, der opdager det, og han kan slet ikke forestille sig andet, end at det Samme snart maa blive Tilfældet ogsaa med det Folk og den Hoved-Stamme, han tilhører; thi der ligger noget baade saa indlysende og saa behageligt i den Tanke, at Mennesket selv er sin Opmærksomheds værdigste Gienstand, at det kun er igiennem sin *egen Virksomhed*, han i det Hele faaer Kundskab, og at det derfor maa være af hans egen Dybde Vidskabs-Solen opgaar til at oplyse og forklare hele hans Kundskabs-Kreds, det er paa eengang saa indlysende og saa behageligt, at Man ingen Indvendinger ændser, og ingen Hindringer for en tilsvarende Virksomhed frygter, da det maa være de samme Indvendinger og Hindringer, som fra Arilds-Tid kun forgiæves har optaarnet sig mod den menneskelige Bevidsthed af en *høiere Natur* end Stövets og Luftens, af Slægtskab med Guddommen. Snarere fatter han det udsvævende Haab, at alle Indvendinger maa forstumme for den klare Oplysning, at *Mathematiken* selv kun er den *Maalestok* for sin Udmark, Mennesket fandt hos sig selv, og at al Natur-Kundskab, som Udbyttet af den menneskelige *Virksomhed*, hjemfalder til Historien: til *Skole-Historien*, som det Kapitel, der handler om, hvordan Menneskets Forstand paa *Udgaard* (Ydersiden) har udviklet og klaret sig; thi naar saaledes *Universal-Historien* sees at indslutte al Viden **JA:423** skabelighed i sig, som en enkelt Deel af den menneskelige Virksomhed, maa det synes umuligt at paastaae, at denne *Virksomhed* i det Enkelte og dens eensidige Forklaring skulde være uendelig mere værdt end *Virksomheden* i det *Hele* og *Forstanden derpaa*, Menneskets hele Historie være Smaating mod Historien om hans Natur-Granskning alene.

Jeg kalder dette Haab udsvævende, ikke fordi det enten i sig

selv var urimeligt, at alle Folk lod Sandhed giælde, eller fordi jeg tvivler om, at Historiens videnskabelige Værd herefter vil blive erkendt af alle dem, der hidtil yndede den, men vidste kun ei at skatte den efter Fortjeneste; men jeg kalder ethvert Haab udsvævende, som har Aartusinders Erfaring imod sig, og det har den Indbildning, at nogensomhelst *Oplysning* skulde forlige os med hvad vi af Hjertets Grund hade, eller bringe os til oprigtig at hylde hvad vi tilbunds foragte; og gaves der nu hidtil mange Enkeltmænd i hvert Folk og mange hele Folkefærd, som ikke alene foragtede Historien men hadede det Historiske Forhold, der sammenknytter os med Fortid og Fremtid, med de Tidligfødte og den sildigste Efterslægt, da vil der fremdeles findes Saadanne, som vil hade Historien bittere, jo bedre den oplyser Menneskelivets Vilkaar, og derved beskæmmer dem, foragte dens Lys des inderligere, jo mere de kan finde sig nödt til at indrömme dets Glands.

Ogsaa denne Indsigt er nödvendig til Oprettelsen og Vedligeholdelsen af et Historisk Selskab med levende Retning; thi medens det ingen Nöd har, at de Stammer og Slægter, som have elsket og omværnet Historien og de historiske Forhold i deres dybe Dunkelhed **JA:424** og selv i deres Afmagts og Miskiendelses Dage, skulde krympe sig ved Kampen for dem i deres Opstandelses og Forklarings nyfødte, herlige Tid, kan det dog nok giøres behov at skærpe Trangen til Fostbroderskab og venligt Samlag, paa en Tid, da Enkeltmanden meer end nogensinde föler sig fristet til heller at giöre hvad han mægter alene, end læmpe sig efter Mange og dele Æren med dem.

Vist nok er det noget saa Kæmpemæssigt og vidunderlig Stort, Man fristes til at sige Uhyre, hvad der under alle Omstændigheder maa skee, for at de historiske Forhold i Kirken, i Staten og Skolen, kan tilbagevinde deres Styrke og Anseelse, og for at Menneske-Historien i det Hele og det Enkelte kan blive grundig bearbejdet, tilbörlig oplyst og rigtig forklaret, at vi strax burde föle Trangen til saa stor og saa nær en Forbindelse, som muligt, med alle Ligesindede; men Et er hvad Man bör, og et Andet hvad Man gör, og jeg for min Part maa bekiende, at naar jeg ikke troede, den Historiske Oplivelse og Oplysning vilde koste en Kamp, for svar til af Enkeltmand at bestaaes seierrig, da vilde sikkert min Lyst til Uafhængighed og min Smag for det historisk (virkelig) Æventyrlige meer end opveie min Lyst til at see Storværket begyndt og fremmet med mange sammenslyngede Hænder og forenede Kræfter. Jeg har saaledes oftere grebet mig selv i det egenkiærlige Önske at have Millioner til min Raadighed og leve omkap med *Stærkodder*, for at see, hvad der blot af en Enkeltmand lod sig giöre for hele Menneske-Slægten, til levende Fortsættelse og fremskridende Oplysning af dens vidunderlige Levnets-Löb; og at jeg först nu föler Drift til at udvikle en Sel **JA:425** skabs-Plan, hvorover jeg alt i mange

Aar rugede, beviser noksom, at Önsket, trods sin aabenbare Forfængelighed, dog maa have haft en hemmelig Indflydelse paa Drive-Hjulene i mit Dagværk. For længe siden har jeg foreslaaet baade *Danmark* og *Norge* at oprette en *folkelig* Höiskole, og nys foreslog jeg hele *Norden* at oprette en *Videnskabelig* i den fælles Aand, men det *Historiske Selskab*, der egenlig maa forudsættes, för Nogen af Delene kan lykkes, og som i alt Fald vil være nödvendigt baade til at sammenkiæde dem indbyrdes, og til at befæste dem i deres universalhistoriske Forhold, det bryder först nu igiennem, halv mod min Villie, fremdrevet af hvad Man kalder tilfældige Omstændigheder.

Og dog er et saadant Selskab ikke blot Hovedsagen for Nutidens historiske Virksomhed, det aandelige *Damp-Værk*, der skal giennemdrive Sagen baade i det Smaa og i det Store, baade som Skibene, der overfare Verdens-Havet, og som Vognene, der giennemflyve Fastlandet, drive baade *Tunge* og *Pen* til med Liv og Lyst at giöre deres Pligt; ikke blot det, men et saadant Selskab er ogsaa i det Allermindste tihundredtusind Gange lettere at stifte end den mindste Puge-Skole, endsige da Höiskolerne i Historiens Aand; thi dertil behöves kun et Ord, tit kun en Linie mellem beslægtede Sjæle, og var det endog kun to eller tre Saadanne, der med forenede Kræfter greb Værket an, vilde Erfaring snart lære dem det Samme, som den lærde Nordens gamle Fostbrödre, at Kræfterne ved Forening ingenlunde fordobles efter Tallets Störrelse, men efter Inderligheden, i Venskab saavelsom i Ægteskab.

IA:426 *Ebræer, Græker* og *Nordboer* var fra Arildstid Norne-Folkene med de dybe Længsler og de store Udsigter, de historiske Forholds Værger og Historiens ivrige Dyrkere, og de er endnu dens Haab, ligesom den indslutter deres, det er de store *Lodseiere* i *Fortiden* med end större Anviisninger paa *Fremtiden*, og kun blandt dem vil de findes og födes, Kæmpe-Sönnene, deres Fædre værdige, som, styrkede ved Mindet og opflammede af Haabet, kan og vil hellige Öieblikket til et Ledd i Tidernes Kiæde, og stræbe at "vende Börnenes Hjerte til Forældrene og Forældrenes til Börnene," hvorved aabenbar det historiske Forhold gienfödes til en ny Löbebane.

For Öieblikket kan imidlertid hverken *Ebræer* eller *Græker* bryde Isen og staae i Spidsen for den Historiske Virksomhed, thi *Ebræerne* er uden blivende Sted, uden Folkeaand og Modersmaal, adsplittede over al Verden, og *Grækerne* begynde först nu, efter langvarig Dödsövn, at kravle op af Graven, fremmede i en nyskabt Verden, saa det er *Nordboen*, der maa bryde Isen, om Skibet paa den lange Reise igien skal komme i Fart. Men hvad Öieblikket kræver, derpaa henviser ogsaa hele Tidslöbet, thi den *Ebraiske Anskuelse* var Oldtidens Historiske Konge, den *Græske Kunst* var Middelalderens historiske Dronning, og den *Nordiske Vidskab* maa

da være *Nyaarstidens* historiske *Rigs-Forstander*.

Men hvorledes skal Isen brydes og den levende Virksomhed for Historien og de historiske Forhold indledes ved et Selskab, som vi nu kunde stifte?

Dette Spørgsmaal falder tilvisse ei blot vanskeligt men umuligt at besvare, naar Meningen er, at Man **JA:427**forud skal kunne sige, hvordan et historisk Selskab der nuomstunder lader sig stifte i Verden, og hvad et Saadant kan udrette, men de der har Lyst til at prøve begge Dele, gör naturligviis ikke ubesvarlige Spørgsmaal til Prävens Betingelser, og lader sig ikke ved saadanne Spørgsmaal afholde fra den, og kan vi kun virkelig faae et Selskab stiftet i Norden, hvis eneste uforanderlige Grundlov det er at göre Alt hvad det kan til Oplivelsen af de historiske Forhold og til Oplysning af Menneske- og Folke-Historien, da er Isen brudt, og en levende Virksomhed til de historiske Forholds Tarv indledt, hvis Frugter det maa overlades Efterslægten, om den finder det Umagen værdt, at bedømme og beskrive.

Men maatte ikke dog et saadant Selskab, for at virke ordenlig, have en nöie bestemt Forfatning, en indsigtfuld Bestyrelse, tilstrækkelige Hjælpkilder, regelmæssige Möder o. s. v.?

Hertil maa jeg svare, at vel følger det af sig selv, at i jo bedre Forfatning en Virksomhed er, des bedre virker den, men at enhver Forfatning kun er saa god som den er hensigtsmæssig, og at derfor i et Selskab, hvis Hensigt det er at virke Alt hvad det kan til et bestemt Öiemed, maa Virksomheden lades saa fri som muligt, og det *Engelske Bibel-Selskab* er et prøvet Mönster, vi ikke kan tage fejl i at efterligne, naar kun Bestyrelsen frakiendes al Ret til at göre Gæld paa Selskabets Navn. Hvert af de Nordiske Riger fik da et Hoved-Selskab i Hovedstaden, eller hvor Man först og varmest greb Sagen an, men Aflæggenes (Filialernes) Forhold til Hoved-Selskaberne blev ligesaa frit, som Hoved-Selskabernes til hinanden, og Man ventede **JA:428**med Rette langt mere af alle Medlemmernes *uordenlige* end af Bestyrelsernes *ordenlige* Virksomhed.

For Resten seer Man strax, at hvor *Bøger* ingenlunde er Hensigt, men kun et af Midlerne til det store Öiemed, at oplive og oplyse alle Menneskets historiske Forhold, der kan Virkningerne ei nær saa hurtig blive kiendelige, eller Aars-Beretningerne saa tykke, som hvor det Hele dreier sig om at faae en Bog oversat paa alle Tungemaal, faae den trykt og omdeelt; men der vil Virksomheden heller ikke være trættende eensformig, eller Beretningerne kiedsommelige, og det skeer let, at Efterretningerne fra enkelte Medlemmer eller et af de mindste Filialer, bliver det for hele Selskabet mest fornöielige.

Naar vi nemlig betragte de store historiske Forhold, som kiendelig adskille Menneskene i den dannede Verden fra alle Dyre-

Selskaber , da er det *Kirke, Skole og Rettergang*, og paa disse kan et Privat-Selskab naturligviis ingen umiddelbar Indflydelse have, hvor de to Første, saavel som den Sidste, er inddraget under Lands-Övrighedens Bestyrelse, men de historiske *Grund-Forhold* mellem *Forældre* og *Börn* og mellem *Aars-Tiderne* i Enkeltmandens Liv, maa overalt, hvor Mennesket skal trives, lades fri, og hvad Baand der paa sine Steder kan fortrykke disse Forhold, kan og maa Selskabet, for at oplive dem, bidrage Sit til, blive löste.

Her aabner sig nu den videste Mark for Selskabets Virksomhed, thi enhver Huusfader, som virkelig er Medlem deraf, vil jo stræbe at giöre de historiske Forhold i sin Kreds saa levende som muligt, det Samme vil Enhver, som ellers vinder Indflydelse paa **JA:429**Börne-Opdragelsen, og naar nu Selskabets Styrere, i det Mindre og i det Större, drage al mulig Omsorg for at udbrede historisk *Folke-Sang* og levende *historiske Foredrag*, med passende Böger, jo mindre jo bedre, til Livets Understöttelse, da lader det sig slet ikke beregne, hvor usigelig meget derved kan udrettes, og hvor höist fornöielige og lærerige Erfaringer derved i det Enkelte kan og vil lade sig giöre.

Dette vil Mange vel kalde Selskabets “ uordenlige ” Virksomhed, da der slet ikke kan tænkes paa nogen almindelig *Regel*, end sige paa *Kontrol* og nöiagtig *Beskrivelse*, hvor næsten Alt beroer paa de enkelte Medlemmers Varme for Selskabets Öiemed, Forstand og Dygtighed, og i det Hele paa tilfældige Omstændigheder; men det kan jo være det Samme, *hvad* Man kalder en *hensigtsmæssig* Virksomhed til et *godt Öiemed*, som Man jo langt heller tilfældigviis maa naae end ordenlig gaae Glip ad, og *Tugthus-Orden* er nu engang uforenelig med *Aands-Virksomhed*.

Kan det nu kun lykkes at faae en god Deel af Efterslægten *historisk* opdraget, saa den i Barne-Alderen hverken er pint med Historie eller Grammatik, men har lært at kiende sit Folks og Menneske-Slægts Fortid fra en lys og elskelig Side, lært i deres Fremtid ligesom i sin egen, at see imöde hvad Fortiden lovede, og faaet Lov til at nyde Menneske-Livet i sin naturlige Orden, i sin *Barndoms* saavel som i sin *Ungdoms* Skikkelse, da vil denne Efterslægts *Manddom* og *Alderdom* beskrive Selskabets Virksomhed langt skiönnere, end den stærkeste poetiske Indbildnings-Kraft kan udmale sig den nu, og allermindst vil da **JA:430**den næste Slægt enten fattes gode Historie-Böger eller Læsere, som skiönne paa dem.

Det siger derfor ikke stort, hvormeget det historiske Selskab i Folks Dage, som er paa min Alder, kan overkomme enten af *Professor-* eller *Skriver-*Arbeidet, som Menneske-Livets historiske Oplysning kræver; thi ligesom alt dette Arbeide vilde være unyttigt, naar ikke det tilsvarende Liv opblomstrede, saaledes vil Arbeidet nok blive gjort, naar der opvoxte Arbeidere, Ti for Een, med Liv og

Lyst.

Det følger imidlertid af sig selv, at Selskabet og især dets Styrere, ligefra Begyndelsen, vil giøre Alt hvad de kan faae Tid og Lykke til, for at raade Bod paa den offentlige Underviisnings og videnskabelige Dannelses Mangler, og see til at faae det Universal-Historiske Skrift-Arbejde begyndt fra den rette Ende, med Udgivelse af de utrykte *Kilde-Skrifter*, hensigtsmæssige Samlinger og Udvalg af det Trykte, og med Alt hvad der kan give eller lette Oversigten af den vide Mark til historisk Bearbejdelse.

*

* *

Saavidt var jeg kommet, da det slog mig, at nu stod jeg igien og gjorde hvad jeg lastede, forsömde den Leilighed, jeg opmuntrede til at gribe, og vranten smed jeg Pennen, men greb den dog igien for at giøre Udkast til et levende Foredrag, jeg med det Første vilde holde om "*Historiens Forhold til Livet,*" og saaledes giøre mit til, at et Historisk Selskab i levende Retning virkelig kunde reise sig iblandt os, og dette Udkast, som aldrig blev til Andet, vil jeg da ogsaa give til Priis.

JA:431Mine Herrer!

Ved Dette Aarhundredes Begyndelse var det hos de store Folk i Europa, som de Smaa for det meste snakke efter Munden, den sædvanlige Tankegang, at Historien havde ikke det Mindste med Livet at giøre, men var, saa at sige, kun Dödens Geheime-Archivarius og Secretair, der omhyggelig giemde og fortsatte Sjæle-Registerne over alle de navnkundige Indbyggere af Skyggeriget, med deres Födsels og Döds Aar, og om muligt, Dag og Datum, Time og Minut, samt schematisk Fortegnelse paa deres Raad og Daad, Dyder og Lyder, arithmetisk sammenregnede til en Hoved-Character, og i de samme Dage gjaldt derimod Natur-Videnskaben for Livets Geheimeraad, indviet i alle dets Hemmeligheder, og, da Man sjelden havde nogen anden levende Guddom end Naturen, tillige for en Slags Verdens-Aand, der ikke blot, som Nisserne fordem, gav Kvæg deres Foer, men var utrættelig virksom med at aabenbare alle Menneskens Börn Himmelens Stilling og Jordens Löb, og Alt hvad der ellers var dem nyttigt at troe eller vide, Alle tilhobe og hver især. Saaledes var det i mine unge Dage, der nu begynder at blive lidt gamle, for Tiderne forandre sig, og naar de er saa slemme ved Historien, som det Attende Aarhundrede var, maa det være Folk som mig en stor Fornöielse, om Man end selv bliver lidt gammeldags med det Samme.

Jeg har jo nok hört, den herskende Tankegang skal være ligedan endnu hos alle store og fornuftige Folk, saa alle de gamle Helte kan gaae hen og lægge sig eller blive hvor de er, da Raden

nu er til de Nye af et ganske andet Slags at besynges og prises, dyrkes **A:432** og tilbedes, de nye Helte af anderledes aandeligt Stof, som jeg er altfor uværdig til at tage paa mine Læber, men som er Alle opdragne til Ufeilbarhed og Miraklers Giørelse, af Mathematiken, den yndige Fee, der er nyttig til alle Ting; jeg hører det nok, men jeg troer det ikke, for jeg troer mine egne Öine, som siger mig, at i dette Aarhundrede stiger Historien daglig til Ære og Værdighed selv i Frankrig, hvor Man dog ved Slutningen af forrige Aarhundrede ogsaa praktisk giennemførte den Sætning, at Naturen var Alt og Historien fölgelig slet Intet for ordenlig oplyste Mennesker. Ja, det er ikke Nok, at Ludvig Philip har grundet det berömte historiske Galleri i Versailles ligefra Pharamund til Ludvig Philip, og at de Franskes Konge alt imellem selv holder offentlige historiske Forelæsninger for Ungdommen, men det er en Lyst at see, hvordan den splinterny Fransk-Historiske Skole udgiver, oversætter og kommenterer baade Löst og Fast, baade Riim og Prosa fra Middel-Alderen, og Saint-Simonisternes berömte ny Religion er egenlig bygt paa en *Historiens Philosophi*, der naturligviis ikke er af det aandeligste Slags, men dog himmelsk dyb i Sammenligning med Voltæres helvedes overfladelige .

Gaaer det saaledes med det törre Træ, hvordan ikke da med det Grønne, gaaer det saaledes i *Frankrig*, som altid var Historiens Helvede, hvordan vil det da ikke gaae i England, som nordenfor Grækenland var dens ypperste Skueplads, og i det höie Norden, som var fra Arildstid dens Himmerige paa Jorden, hvor, efter den Phöniciske Mythe, de Afdödes Sjæle blev ved at leve paa de lyksalige Öer ! Ja, m. H. den Slutning er reen, at skedte der ikke i det Allermindste **A:433** tusind Gange meer for Historien i England og Norden end i Frankrig og Tydskland, og bevisde den ikke her tusind Gange klarere, at den har usigelig meget med Menneske-Livet at giøre, saameget som Speilet for hele dets Virksomhed og som hele Fortidens Erfaring til det Nærværendes Oplysning og til Fremtidens Gavn; gjorde Historien ikke det i Valhalds-Kæmpernes og Skjoldmöernes, i de tusinde Skjaldes og Sagamænds Hiemstavn, i det gamle Asgaard, de historiske Guders grønne Skove; gjorde Historien nu ikke her Vidunder paa Vidunder til folkelig Oplivelse og menneskelig Oplysning; da maatte Kæmpernes Æt, Skjoldungers, Skilfingers og Ylfingers Riger, ei blot være forhexede, men forsvundne af Jorden.

Naar jeg imidlertid taler om hvad *Historien* vil giøre, da er det ingenlunde den Overtro, jeg vil udbrede, at Historien for os er ligesaadan en ubegribelig Gudsmoder, som Man saatit beskrev Naturen, der, uden vor Hjælp, vil omskabe Verden og oplyse Slægterne! Nei, der har netop i mine Dage været saa ivrig og saa heldig arbeidet paa Overtroens Udryddelse, at jeg maatte været meget tungnem, dersom jeg endnu ikke havde lært, at alle de

Guder, vi selv har skabt, maae vi ogsaa selv hjelpe til Ære og Værdighed, ved at giöre i deres Navn, hvad de kan have Ære af. Saaledes tænkte for Resten allerede vore gamle Fædre, som skabde Aserne, saa det er ingen ny Opdagelse af *Naturens* Dyrkere, men de stillede os den dog for Öie med et lysende Exempel, som vi vel ikke hidtil kan rose os af at have fulgt, men som dog vist ikke vil være spildt paa os. Uagtet de nemlig priste Naturen for alle mulige Mirakler, selv for dem, Ingen **JA:434**uden vor Herre har gjort, saa lagde de dog ingenlunde Hænderne i Skiödet, men anstrængede öiensynlig alle deres Kræfter for med store Bedrifter at skaffe deres Gudinde eller Muse en magelös Straalekrands, og de hvilede end ikke, da det var gjort, men dömde rigtig, at, hvad der skal bestaae, maa vedligeholdes med samme Omhu, som det er frembragt, og hvad der ei blandt Mennesker vil gaae tilbage, maa bestandig gaae frem. Ja, Naturforskernes Theori nuomstunder huger naturligviis ikke mig, da den vil giöre Historien overflödigg, men deres Praxis skal ikke finde nogen villigere Lovtaler. De udvidede nemlig först i Tankerne deres Virke-Kreds paa alle Kanter i det Uendelige, og nedbröd alle smaalige Skillerum, selv det, som forböd at prøve paa Umuligheder, og derpaa skred de til Værket, vel tit med de æventyrligste Forventninger og paa de urimeligste Maader, men med et Liv og en Munterhed, med en Utrættelighed til nye Forsög og smaalig Granskning, med et aabent Öie for Udbyttet og med en saa klog Sammenvirkning, at de i mindre end et Aarhundrede har udrettet utrolige, og, efter vore Fædres Maalestok, umulige Ting, og vakt Forventninger om endnu langt större, ja, mangansteds frembragt den Tro, at for dem, naar de kun har Stunder, er ingen Ting umulig. Og desuagtet, skiönt de alt har skaffet deres Gudindes altomfattende og giennemtrængende Vidskab Luft-Maskiner til örnevingede Propheter, Damp-Skibe og Vogne til luetungede Apostler, saa er de dog endnu langtfra at lægge Hænderne i Skiödet, det er dem Lidet at giennemreise eller omseile Verden, de reise, saavidt muligt, til Maanen, og udhule Jorden til Afgrunden, spadsere paa Havets Bund, **JA:435**stræbe at tælle Stjerner og Sandskorn, at opmaale Himlene og veie Planeterne, kappes over hele Europa, mödes fra alle Sider til Bekiendtskab og Vexel-Virkning, nöies hverken med deres Deel af de gamle Universiteter eller med den udelukkende Besiddelse af Videnskabs-Selskaberne, men vinde nye Höiskoler, stifte folkelige Selskaber, og stræbe af al Magt, baade med Mund og Pen, at meddele Udbyttet af deres Granskning, vække Beundring for deres Opdagelser, Ærbödighed for deres Öiemed, Deeltagelse i deres Sysler og Forstand derpaa.

Alt dette kalder jeg priseligt og værdt at efterligne, thi saaledes vil og skal Videnskaberne dyrkes i Vidskabens Alder, med udvidet Synskreds og med rige, store Udsigter, som fra Olympens Aase, og

dog med taalmodig Utrættelighed og en Intet forsmaaende Granskning, med de største, selv æventyrlige Forventninger, men ligefuldt med den besindigste Anvendelse af alle Kræfter og Midler, som staae til vor Raadighed, og med stræng Vurdering af Udbyttet, levende Drift til uophørlige Fremskridt. Det være derfor langt fra mig at forsvare eller ogsaa kun at undskylde mig selv og Historiens øvrige Dyrkere, fordi vi hidtil spildte Tiden med örkesløse Klager og frugtesløse Arbeider, eller dog livløse Bestræbelser, ventende paa, at jeg veed ikke hvilken Guddom skulde opvække de hensovne Helte til at kæmpe for os, give vore Penne Mæle og vore Böger Vinger til at udbrede Historiens Priis, og lære Folkene til at fordöie den haarde Mad til Livets Fortsættelse med store Bedrifter i Fædrenes Aand. Nei, vi har sovet eller drömt vaagne Drömmen over Bögerne, eller puslet med Dödningebenen, med Aske- |A:436Krukker og rustne Sværd-Billinger i Kæmpehöiene, eller klamredes om vore Hypotheser og Anskuelser, om de store og smaa Aarsager, de gode og slette Bevæggrunde, eller om Navne og Aarstal, Tempus og Modus, Streger og Prikker og Keiserens Skæg, fordi vi saaledes spildte Tiden, medens vore Medbeilere brugte den til Storværk, vi nödes til baade at ændse, beskrive og prise, thi det er uforsvarligt.

Ja, det nytter ikke at dölge, indtil videre ere vi beskæmmede, og maae skamme os saameget mere, som vi ikke blot havde Meget at vinde, men ogsaa Meget at tabe, thi for os havde hele den forbigangne Tid arbeidet, *Kirken, Skolen* og det *Borgerlige Selskab*, og dermed alt det Offenlige, havde indskudt sig under vor Kiendelse, stolede paa vore Indsigter, regnede paa vor Oplysning, der skulde holde Barbariet borte, sætte dem i Stand til at holde Skridt med Tiden, og med sikkre Trin gaae Forklaringen imöde.

Men er det end paa den höie Tid, vi vaagne, gnide Öinene, komme paa Benene, see os om og see os for, baade frem og tilbage, og lægge saa med Varme, med Alvor og Flid og samlede Kræfter, Haand paa vort Dagværk, Haand paa det Storværk, at oplive og oplyse hele den menneskelige Virksomhed, indvortes og udvortes, i Lys og i Lön, eller, som Digteren sang i en Sum: "Med Tidernes Aand at forklare Tidens Idrætter," skiöndt det er den höie Tid, er det dog aabenbar ikke for seent; thi til vor store Lykke, Lykken bedre end Forstanden, har vort Aarhundredes store Begivenheder, den ny Tidsaand og selv vore Medbeilere, arbeidet for os, som jo er klart deraf, at för vi vidste det, för vi vaagnede og rörde os, havde Bladet vendt sig, begyndte |A:437Man i hele Christenheden paany at spørge om de gamle Veie, og allermest om de ældste Frasagn om Guder og Helte, alle Folk spurgde om det Ægte og Oprindelige i deres Modersmaal og Forfatning, Tro og Tankegang, Sæder og Skikke, selv Romanen maatte, for at behage, knytte sig til store historiske Navne, Tider og Begivenheder, eller give troe Skildringer i det Smaa af

Menneskelivet, som det naturlig udvikler sig efter dets særegne Love; og under bedre Varsler, med større og skønnere Udsigter kunde da Historiens Dyrkere aldrig begynde deres levende Virksomhed til voxende Oplysning af det store Levnetsløb, Jordens Hovedfolk og hele Menneske-Slægten har ført fra Dagenes Begyndelse, og skal naturligviis fortsætte til deres Ende, stedse med klarere Bevidsthed, med bedre Forstand paa det Nærværendes rette Brug, og med en nærmere Anskuelse af Maalet i det Fjerne, samt af Veien og Maaden, hvorpaa det kan naaes.

Jeg sagde, at vore Medbeilere, Naturkundskabernes heldige Dyrkere, have arbeidet for os, og det klinger sagtens lidt paradox, da det aabenbar slet ikke var deres Hensigt, og jeg maa derfor stræbe ved et Par Ord lidt nærmere at oplyse denne høist mærkværdige Sag, som for Resten forklarer sig selv; thi hvem tør nægte, at Natur-Kundskabernes Dyrkelse i forrige og nærværende Aarhundrede har givet saa stort og glimrende et Udbytte for Menneskelivet, og havt en saa afgjørende Indflydelse paa hele Christenhedens Tro og Tankegang, at den nødvendig maa regnes til de store Verdens-Begivenheder, som giør Epoke i Historien, ligesom det aabenbar kun er Historien, der kan frelse de derved udmærkede Navne fra Forglemmelse, og bevare Opda [JA:438](#)gelserne til de følgende Slægter, saa det ei skal gaae med den Franske og Engelske Natur-Kundskab, som fordum med den *Ægyptiske* og den *Græske*, der, ved *Historiens* Afbrydelse, gik hardtad ganske forloren. Natur-Kundskabernes heldige Dyrkelse har altsaa, ved de store Resultater baade i borgerlig, kirkelig og videnskabelig Henseende, ikke blot givet Historien nye Mærkværdigheder at fortælle, men ogsaa lært dens Dyrkere, at deres Videnskab omfatter langt mere end de forhen troede, omfatter ligesaavel den store Matematikers, Physikers og Mechanikers, som den store Krigsmands, Lovgivers og Sangers Bedrifter, fordi de var alle Mennesker, hvad de end befattede dem med, og hævdede sig unægtelig en Plads i Historien ved Daad, som kunde og skulde virke fra Slægt til Slægt. Ja, Menneskets Virksomhed fra *Slægt til Slægt*, som et Størværk i Tidens Løb, det er unægtelig heel og holden Menneske-Historiens Gienstand, saa den miskiender aabenbar kun sin Synskreds, naar den derfra udelukker Noget af alt Det, der virkelig hæver Mennesket over Dyret, og gestalter de følgende Slægters Liv og Sysler anderledes end de Foregaaende, og Historien miskiender ligeledes ganske sin videnskabelige Opgave, som er hele den menneskelige Virksomheds Forklaring, naar den indskrænker sig til at optegne de indtrufne Mærkværdigheder, istedenfor af al Magt at skaffe dem et levende Minde, og derved en varig Indflydelse paa alle de følgende Slægters Virksomhed.

Her m. H. see vi da *Menneske-Historien* omfatte hele

Menneske-Livets mangfoldige Virksomhed og derved al menneskelig Kundskab og Vidskab, saa det var kun Öine-Forblindelse, naar Man troede, der gaves en **JA:439**Natur-Kundskab med kiendelig Indflydelse paa Menneskelivet fra Slægt til Slægt, uden at höre til Historien, end sige da, naar Man indbildte sig, at Kundskaben om og Forstanden paa den menneskelige Virksomhed i det Store havde Lidet eller Intet med Livet at giöre. Naar derfor Natur-Kundskaberne Intet syndes at have med Historien at giöre, da var det kun fordi de havde eller syndes dog kun at have lidt med Menneske-Livet og dets eiendommelige Virksomhed at giöre, syndes kun at omfatte Menneskets Forhold til den umælende og livlöse Verden, saa vi maa gaae tilbage til den Profetiske eller dog til den Mythiske Historie, for at finde *Natur-Kundskaben* indlemmet deri, som Moder til store Begivenheder, som f. Ex. Indförelsen af Agerdyrkning og Fædrift, Skibsbyggeriets og Skibsfartens Begyndelse, Smedekonstens og andre almeennyttige eller det borgerlige Selskab uundværlige Konstere og Haandværkers Oprindelse. I den dannede Verden glemde Man nemlig snart, at disse almindelig bekiendte Ting forudsatte en Opfindelse, der i sin Tid, og en Kundskab, der ved sin Forplantelse, havde en uberegnelig Indflydelse paa alle de fölgende Slægters Virksomhed, og hvad Man i langsommelig Tid kaldte Natur-Kundskab og Vidskab, var noget Skjult (et Mysterium) enten hos en enkelt Mand eller hos visse hemmelige Selskaber, der forstod enten at læse i Stjernerne, at forklare Fugle-Flugt og Skrig, opmanede de Döde, eller övede andre ubegribelige Konster, sorte eller hvide, guddommelige eller dæmoniske, men derfor hverken reen menneskelige eller ordenlig indgribende i den historiske Virksomhed fra Slægt til Slægt. Först i den nyeste Tid, da man videnskabelig stræbde at forbedre og for **JA:440**klare alle bekiendte, nyttige eller fornöielige Konster og Haandværker, da först tilbagevandt Naturkundskaberne giennem de daglige Sysler og store Værksteder Historiens Opmærksomhed, skiöndt det holdt haardt, da den var falden i saa dyb en Sövn, at dens Opväkkelse synes at have været det eneste Mirakel, Natur-Videnskabens Dyrkere mistvivlede om med Tiden at kunne giöre, skiöndt det var saa naturligt, at det umulig kunde udeblive, da enhver stor og fölgerig Begivenhed i Slægtens Levnetslöb med Nödvendighed indslutter Lysten til at ihukomme og vækker Lysten til at mindes alt det Store i Tidens Löb, fordi Man seer, Kraften til at öve det findes endnu. Naar vi derfor sige, det var den Franske Revolution, og Napoleons Bedrifter, som vakde Historien og nödde den til baade at udvide sin Synskreds og tænke paa nye Midler til sit Öiemed, da har vi vist nok Ret, men glemde vi, at begge Dele var umulige uden den Rolle, Mathematiken og Naturkundskaberne især i forrige Aarhundrede havde spillet, baade i Menneske-Hjernen, i

Værksteder og paa Konstakademier, da tog vi mærkelig fejl. Hvad der saaledes tilveiebragde Napoleon i Ægypten Kiendings-Navnet *Ild-Sultanen*, og lukkede vel mange Öine men aabnede dog endnu langt flere Ören, det var jo hans Kanoner, hans klogelig benyttede og ypperlig betjente *Artilleri*, fölgelig i Grunden den Natur-Kundskab, hvorved Krigskonsten var steget til den frygtelige Höide, hvorpaa Man saae den i Napoleons Krige.

Ligesom Napoleon aabenbar önskede, Man vilde glemte hele Frankrigs og hele Verdens Historie over *hans*, og altsaa dermed ikke blot begyndt et nyt Tidsrum i Historien, men begyndt Historien; saaledes kan **JA:441** ogsaa Naturforskerne godt önske, Man vilde glemme alle de forrige store Verdens-Begivenheder over deres Bedrift i det sidste Aarhundrede og dermed begynde Verdens-Historien, men saadanne Önsker kan umulig gaae i Opfyldelse, da den levende Deeltagelse i det nyeste *Hoved-Optrin* af Menneske-Slægtens Levnetsløb udstrækker sig med Nödvendighed til alle de Andre, hvad enten Man saa glæder eller ærgres sig over dette ny Optrin. Der kunde saaledes Ingen tage Deel i *Napoleons* Seire og den deraf udspringende ny Tingenes Orden, uden enten at önske denne ny Tilstand vedligeholdt eller forstyrret, og i begge Tilfælde dreves Man til at forespørge hos Historien, hvordan Napoleon var opstaaet og Seieren vundet, og hvorvidt Fortiden havde Exempel paa noget Lignende, af hvis Følger og Skæbne Man kunde slutte sig til det Nærværende, eller dog lære, paa hvad Maade det bedst lod sig befæste eller bekæmpe. Saaledes drev Napoleons Seire baade Franskmand og Tydskere, ellers kun lidt historiske Folk, tilbage til Historien, og hvilken uberegnelig Indflydelse Tydskernes gamle Historie havde paa deres nyeste Bedrift, Opstanden mod Frankrig og Napoleon, er Alle vitterligt.

Efter Napoleons Dage seer Man derfor let, det er latterligt at ville sige, enten at Naturforskningen Intet har med Historien eller Historien Intet med Livet at giöre, da Naturforskningen aabenbar har frembragt en verdenshistorisk Begivenhed, og det en Kamp paa Liv og Död for hele Christenheden, saa derved maatte paa den ene Side Folkenes historiske Deeltagelse vaagne, og paa den anden Side Naturforskningen tildrage sig Historiens spændte Opmærksomhed. Betragte vi saaledes i Tan **JA:442** kerne Valpladsen og Feldthospitalet Dagen efter et af de store Slag, f. Ex. ved Marengo, da opdage vi strax, at, skiöndt den flittige Naturforskning ogsaa har gavnet Lægekonsten og Alt hvad dermed staaer i Forbindelse, saa har den dog gavnet Saare- og Dræbe-Konsten endnu langt mere, saa den har egenlig lagt sin Vægt i Dödens Skaal, og spørge vi paa den anden Side, hvad der næst dette lettede Napoleon hans Erobringer, da see vi, det var Dödhed og Slaphed i Folkenes historiske Forhold til deres Forfædre, Modersmaal og Statsforfatning, saa hvis vi ikke elske Döden höiere

end Livet, og Trældom højere end Frihed, da maa det være vort Önske, at Folkenes historiske Forhold kunde oplives, og Naturforskningen blive bragt dermed i Forbindelse, saa den virkede meest paa Livets og Fredens, istedenfor paa Krigens og Dödens Side.

Det Sidste er ved Damp-Skibet og Damp-Vognen allerede begyndt at skee, og det Første kan og bör skee paa to Maader, dels *folkelig*, ved saa *levende* som muligt at minde hvert Folk om Lifligheden af dets Modersmaal og Storheden af dets Fædre, og dels *videnskabelig*, ved at oplyse hele den folkelige og menneskelige Virksomhed giennem Tidernes Løb, saa Folkene og Slægterne lære bedre at skiönne paa et værdigt Livs Öiemed og bedre at vælge de rette Midler dertil.

Spörge vi imidlertid: hvorfra skal denne dobbelte Virksomhed gaae ud, og hvor er Brændpunkterne, de virksomme Kræfter kan samle sig i; da synes Stillingen fortvivlet, thi ved Forordninger eller ved verdslig Magt lader sig her ei det Mindste udrette, *Kirken* er ingensteds i Grunden folkelig og kan altsaa, i det Mindste umiddelbar, Intet virke for dette Öiemed, Universi **JA:443**teterne og de didhörende Skoler hvile vel paa et historisk Grundlag, men dels er det alle de nye Folk fremmed, og dels er det, som den saakaldte Classiske Literatur og Gramatiken, steendödt; de saakaldte Videnskabs-Selskaber og alle de Selskaber, der virke levende, er eensidige for Naturforskningen, og alle de historiske Selskaber er steendöde, vil kun virke med Böger, af og til Böger, og stræbe at bevise Modstandernes Sætning, at Historien ei har det Mindste med Livet at giöre.

Enkeltmanden, som seer det kolossalske Storværk for sig, og seer en historisk Löbebane aabnet til et uberegneligt Udbytte af Liv og Lys for Menneske-Slægten, og for Folkene i samme Forhold, som de ynde og elske Historien, Enkeltmanden kan her Intet giöre uden at raabe om Hjelp, og selv dette, kan jeg mærke, lærer han kun seent i vore Dage; thi mit Haar har alt længe graanet, og alt mens det var guult, flammede min Sjæl for Historien, finklede mit Öie ved dens Tale om Fortidens Storhed, var det min Stolthed at tilhöre en Folkestamme, der meer end nogen Anden maa kaldes Vaabendrager for Historiens Aand, blev det min Glæde at kalde hende Moder, som elskede de ædleste og fostrede de elskeligste Helte, og dog er det egenlig först i Dag, i denne Time, jeg begynder at raabe om Hjelp. Saa forblindede har vi nemlig været paa den historiske Side, at vi indbildte os, vi maatte ligesaa godt kunne sætte Jorden i Bevægelse med vore Penne, som Kroniden med sit Nik, saa jeg i mange Aar indbildte mig, jeg raabde med Tordenstemme, skiönt jeg tav bomstille, og kaldte det en Röst i Örken, hvor der dog ikke löd et Muk . . .

Hvad jeg nu vilde gjort med dette afbrudte Udkast **JA:444**til et

“mundtligt Foredrag”, hvis jeg var blevet mig selv overladt, skal jeg vel ei kunne sige, men vist er det, jeg forhastede mig ikke med at iværksætte hvad jeg dog tænkte og skrev var uopsætteligt, saa inden jeg endnu havde taget en Beslutning, overraskedes jeg af den Tidende, at Endeel af mine yngre Landsmænd havde besluttet at oprette et *levende folkeligt Selskab*, og önskede i den Henseende at höre mit Raad. Det traf sig nu saa , at det just var “*anden April*” jeg virkelig blev raadspurgt, og skiönt jeg, med Skam at tale om, först senere opdagede det, tager jeg det dog ligefuldt for et lykkeligt Varsel, og mit Raad var i al Enfoldighed, at vi först og fremmerst skulde sørge for et Værelse, hvor vi Alle kunde mödes og prøve, hvorvidt vi virkelig kunde enes om at stifte et levende og folkeligt Selskab. Dette gav nu vel Anledning til, at en Spögefugl endnu efter flere Möder sagde, at et Værelse var hele vor Tilværelse, men skiönt denne Spas neppe var den eneste, Byen slap nemt til paa vor Bekostning, var det dog langt fra Möderne derved tabde i Livlighed, da vi naturligviis földe, at enhver saadan Spas med vort Selskab bekræftede dets Tilværelse ogsaa *udenfor* Værelset, og bevidnede, at selv de Fraværende fandt, det var et *morsomt* Selskab. Nu at fortælle Alt hvad jeg ved Pröve-Möderne fandt morsomt i Værelset, har jeg hverken Lyst eller Fuldmagt til; men hvorledes jeg skriftlig beredte mig til disse Möder, har jeg baade Lyst og Lov til at melde, og trods alt det Stive, der ligger i Bogstavers Natur, tör jeg dog troe, Man vil finde, de ved hvert Möde fik et friere Sving.

*

* *

[|A:445|US:308](#)

Til 18de April.

Mine Herrer!

Blandt de mange Glæder, den senere Tid bragde mig, og som alle samle sig i den store Glæde, det for en gammelagtig Skjald og Sagamand er, at mærke, han dog ingenlunde har levet og stræbt forgæves, har i Grunden dog ikke miskiendt sit Folk [|US:309](#) og sin Tid; blandt disse Glæder var dog ingen störrer end den, det gav mig at höre, at der virkelig tænkes paa et Selskab til *Folkelivets* Tarv, og at Man i den Henseende önsker at höre mine Tanker. Paa Stiftelsen af et saadant Selskab var jeg nemlig for over tyve Aar siden med at fuske, og skiönt det döde mellem Hænderne paa os, saa Fordanskningen af *Saxos* og *Snorros* Kröniker kun viser, hvad vi tænkte paa, saa har jeg dog aldrig opgivet Haabet om at see et Selskab virkelig opstaae, om hvis Nödvendighed til at vække og nære Folkelivet, hvert Aar og snart hver Dag fuldere overtydede

mig. Om jeg derfor nu, da en af mine södeste Morgen-Drömme tegner til at gaae i Opfyldelse, sværmer lidt i Aftenrusket og i Aftenröden, det vil De vist tilgive mig; thi jeg kan ikke giöre ved, at mine Drömme altid var lidt kolossalske, og det er naturligt, at selv det mindste Tegn til Opfyldelse vækker et maaske æventyrligt Haab om hurtige Kæmpeskridt til et fjernt, maaske endog uopnaaeligt Maal! Hvad De derimod med Rette vil fordre af min Alder og min Erfaring, er, at jeg besindig skielner mine Drömme, Önsker og Forhaabninger fra Virkeligheden, med dens Love og Betingelser, og denne Besindighed skal jeg stræbe at vise, i det jeg udvikler mine Tanker om det gode Forsæt, der samler **JA:446** os her, og som jeg af Hjertens Grund maa lykösne Dem til, og bede Dem ingenlunde opgive, men, saavidt Omstændighederne tillade, rask udföre, fordi det er godt, og fordi Udförelsen aldrig kan blive saa ringe, den jo vil være *saa mange* Gange mere end slet Intet, som selv den störste Regnemester maa fortvivle om at bestemme.

Vel har vi nemlig tre Spörgsmaal for os, det Förste om vi vil stifte et Selskab til Folkelivets Tarv, det Andet, om vi *kan*, og det Tredie, hvorledes et Saadant helst skal indrettes, og vilde vi udgrunde blot Eet af disse Spörgsmaal tilbunds, för vi tog en Beslutning, da kunde vi dertil ei blot bruge mange Aftener, men, som især Tydscklands Historie klarlig viser, bruge Aartusinder; men det behöves heller ingenlunde. At vi har *Lyst* til at stifte et levende, folkeligt Selskab, tör vi nemlig godt forudsætte, da vi med Flid er mödtes i den Anledning, saa den rene og bestemte "*Villie*" maa være saa sjelden og hemmelighedsfuld en Sag som den vil, uden at det her giör mindste Forskiel. Om vi nu i denne Henseende kan hvad vi vil, det beroer heller ingenlunde paa, hvad en Tydsk Philosoph vilde dömmе eller giætte om et saadant Selskabs moralske Mulighed, men kommer an paa en *Pröve*, og da det gamle Ordsprog: **US:310** Lysten driver Værket, endnu aldrig har slaaet feil, saa formoder jeg virkelig, for at udtrykke mig lidt videnskabelig, med en til Vished grændsende Sikkerhed, at det vil lykkes, saasnart vi prøve derpaa.

Hvordan nu et saadant Selskab skal indrettes, for at kunne virke det störst mulige Gode og af de allerreneste Bevæggrunde og paa den allerfornuftigste Maade, det maa jeg derimod bekiende, gaaer langt over min **JA:447** Forstand at besvare, men det skulde jeg ogsaa mene, Selskabet ikke alene godt kan, men bör for Öieblikket lade aldeles ubesvaret.

Naar det nemlig ikke er et Selskab for *Döden* men for *Livet*, Man vil stifte, ikke et Konstværk af döde Bestanddele, men en levende Sammenvirkning, Man stiler paa; da maa man jo bestandig tage Livet i Betragtning, og *Livet*, ikke som det maaske findes hos Franskmænd, Tydskere og Engelskmænd, men som det træffer til *virkelig* at findes *hos os*; og for os vilde det da efter mine Tanker

være en Daarskab, forud at bestemme Selskabets Virksomhed til Punkt og Prikke; thi var end alle andre Folkefærd paa Jordens Kreds i det Rene og Klare med deres Livs Beskaffenhed, Tarv og Udvikling, saa er vi Danskere dog ligelangt fra at være det med vores, og naar vi derfor stifte et Selskab for dette Liv, da maa det være vort Hoved-Öiemed at lade dette Liv vise sig og virke saa frit som muligt, da det først derved bliver muligt, at baade vi og vore Landsmænd efterhaanden kan vinde Forstand paa det *Danske Folkeliv*, dets værdige Fortsættelse og hensigtsmæssige Benyttelse.

Vil Man nu sige: det er dog latterligt at stifte et Selskab til Folkelivets Tarv saagodtsom i Blinde, paa Lykke og Fromme, da er jeg vel ikke istand til at see det mindste Latterlige i at begynde en god Gierning paa den eneste mulige Maade, men derom vil jeg ingenlunde trættes med Nogen, thi Andre har naturligviis Lov til at være meget latterligere end jeg, og selv de, der kun lee ad ugjort Arbeide, som Andre ad halvgjort, skal ogsaa for mig have Lov dertil; men jeg paastaer naturligviis ligefuldt, at vor Forestilling om **JA:448**det Danske Folkeliv kan aldrig være saa dunkel, vi jo maae nöies med den, til den klarer sig; thi den Klarhed, Man ikke har, kan man nu engang ikke benytte, og ved at ville give sig Skin deraf, gaaer Livet i Löbet, saa, skal vort Selskab blive til Livets Gavn, maae vi nödvendig stifte det efter vort eget, ikke efter Andres Hoved og Hjerte.

Altsaa, da vi kun alt for længe forgiæves har ventet paa, at Livet skulde blive os klart ved at læse, skrive og trættes om det, **IUS:311**saa vil vi nu prøve hvad det duer til, og medens derved, efter alle Naturlove, Klarheden paa det Hensigtsmæssigste forberedes, tør jeg dristig paastaae, at Selskaber til et *Folkelivs* Tarv, der duer noget, kan stifte usigelig meget Gavn, skiöndt de begynde deres Virksomhed med en meget dunkel Forestilling om Maalet og en ligesaa dunkel Fölelse af de rette Midler; thi jeg kan herved beraabe mig paa hele Livs-Erfaringen baade i det Smaa og i det Store, baade i det Enkelte og i det Hele. Det er saaledes os alle vitterligt, at selv de Mænd, der, som Tiden viste, var beskikkede til den kæmpemæssigste, den klareste og mest velgiörende Virksomhed, maatte finde sig i at födes dem selv aldeles ubevidst, og at, vilde man ikke taalt, de havde begyndt Livet i den dybeste Dunkelhed, vilde Man heller aldrig seet dem i deres Glands; men tænker Man virkelig, at *Folkelivet* er et Kunstværk, Man kan frembringe efter ganske andre Love end Livet hos Enhver af os naturlig maa fölg, da tænker Man jo dog mærkelig feil. Minder ikke Ordsproget os om, at selv Rom blev ikke bygt paa een Dag, og lærer ikke Roms kun alt for velbekiendte Historie, at selv Romer-Livet, som dog kun var et Röver-Liv, der maatte falde for **JA:449**vovne, gudsforgaane Krigere nemt at fatte, selv det stod ingenlunde klart for Stifterne, men

begynder yderst dunkelt, ei engang med de tolv Tavlers Love, end sige da med Corpus juris, der tvertimod er dets Liigpræken!

Dog, Nordens Historie tilbyder os et meget nærmere, og derhos meget smukkere Exempel paa den Dunkelhed, hvormed ethvert Folkeliv og ethvert levende Selskab til dets Tarv maa begynde, uden derfor at blive mindre velgiørende; thi der er i denne Henseende intet saa lysende Exempel i hele Verdens-Historien, som "*Island*" af vor store Digter med Rette kaldt:

Ihukommelsens vældigste Tempel .

I dybeste Dunkelhed skabdes nemlig giennem det tiende Aarhundrede paa Island et nyt Folkeliv, og stiftedes tillige et magelöst Selskab til Folkelivets Tarv i hele Norden; men det var aabenbar aldrig blevet til, dersom *Ingulf* Arnesen, *Thoralf* Smör, *Kield-Ulv*, og hvad de Patriarker alle hedde, skulde biet, til det var blevet dem klart, *hvordan* Island skulde blive befolket, faae en *ordenlig Forfatning*, virke levende tilbage paa Folket i alle tre Nordiske Riger, og blive Vuggen for en historisk Konst, der har Krav paa alle Tidens Beundring. Vist nok er nu mangfoldige Ting langt klarere for os Alle i det *Nittende* Aarhundrede, end for Nogen i det *Niende*, men [US:312](#)Menneske-Livet er endnu knap at regne til de "mange Ting", over hvis travle Undersøgelse vi snarere synes at have glemt "det ene Fornödne," som Livet unægtelig er, og i alt Fald er "*Folke-Livet*" saa mørk en Sag for os, at vore Lærde godt kan trættes om, hvorvidt der virkelig er eller har nogensinde været noget Saadant til. At nu de Lærdes [JA:450](#)Tvivlraadighed ikke blot om Folke-Livets Önskelighed, men selv om dets rene Mulighed, paa ingen Maade gör dette Livs Virkelighed tvivlsom for hvem der föler det i sig, er nu vel, til al Lykke, en afgjort Sag; men naar Docterne trættes om, enten Man er död eller ikke, da er Livet dog rimeligviis kun svagt og dunkelt, saa hvem der nu vil opholde og styrke det Nordiske Folkeliv, har en ikke mindre indviklet Opgave end de gamle *Islændere*, og maa ligesaavel som de have Mod til, paa Lykke og Fromme, at *pröve* hvad Livet endnu duer til og hvad der tjener det bedst.

Men, kan Man sige, lad saa være! at Man maa nöies med at see ved de Lys, som nu brænder, hvor dunkle de end er, saa kan Man dog Intet udrette, för Man veed, hvor Man skal begynde, og da det forsaavidt er unægteligt, at Man altid "maa begynde med Noget," være det mig tilladt ogsaa derom at yttre mine Tanker.

Var vi nemlig *Dövstumme*, da er det klart, vi kunde aldrig tiltale Folket, men er vi kun lydhöre, da vil selv en lille Meen paa Mælet være taalelig, deels fordi Folk ikke regner det saa nöie, naar Man kun siger Noget, de gider hört, og deels fordi vi da ved flittig *Samtale*, baade indbyrdes og med Folket, kan lære at tale meget bedre og klarere end vi gör nu, saa det giælder kun om den Tro, der flytter Bjerge, den Tro, at hele *Folkelivets* Hemmelighed stikker i

en *levende* Brug af *Modersmaalet* til Andet end Hverdags-Snak. Nu at ville paanöde Nogen denne Tro, enten med Fornuft-Slutninger eller historiske Vidnesbyrd, var vist nok forgiæves, men har vi blot en dunkel Formodning om, at *Folkeliv* og *Modersmaal* staae **JA:451** i meget nöie Forbindelse, da kan vi jo dog sagtens lukke Munden op, og see hvad der vil komme ud deraf, og *Modersmaalet* og *Folkelivet* med deres Historie er baade saa dybe og dunkle, at hvem der har Lyst til at tale sammen om dem, kan aldrig fattes Stof. Betænke vi desuden, at *Rigdom* og *Styrke* i *Modersmaalet*, hvad de saa end ellers er, unægtelig er meget nyttige ikke blot paa en Prækestol og et Catheder, hvor vi saa tidt smertelig maa savne dem, og ei blot i *Folkeraadet*, hvor Man ei endnu synes at have opdaget dem, men under alle Livets **IUS:313** Omstændigheder; da er det jo klart, at om vort Selskab aldrig udrettede Andet end at giöre os dygtigere i *Modersmaalet* og derved dygtigere til al levende Virksomhed i Landet, da var allerede det et Storværk og höistrimelig et Kæmpeskridt til Folkelivets Tarv.

Nu, M. H. har jeg talt saa fornuftig og forsigtig om vort Selskab, som jeg kunde, men i det jeg tör forudsætte, at, selv naar det udrettede allermindst, var et Selskab til Folkelivets Tarv godt værdt at stifte, da maa jeg udbede mig Tilladelse til ogsaa at beröre mine *Drömm*e om det Selskabs Virksomhed, vi er ifærd med at stifte; og de vil ikke nægte mig den, thi aldrig var en livlig Ungdom sky for det Kolossalske, og aldrig gaaer den irette med sine lyse Forhaabninger om deres Rimelighed. Forsaavidt er jeg ung endnu, og efterat have opdaget, at *Mindet* er altid *Haabets* Moderskiöd, saa Haabet flyver höit, som *Mindet* er dybt, bliver jeg vist aldrig gammel i den Forstand at regne smaalig og mistvivle om det Store; thi hvor er *Mindets* Verden rigere end i vort *Norden*, og hvor er *Mimers-Brönden* dybere end her i *Danmark!* I Danmark og Nor**JA:452**den venter jeg derfor ligesaa store Ting i Fremtiden, som der i Fortiden var, kun i en anden, til Nyaars-Tiden svarende, forklaret Skikkelse, venter jeg Storværk til hele Menneske-Slægtens Bedste, venter jeg en rask fremskridende Oplysning af *Menneske-Livet*, som det *virkelig* findes og fortsættes i det Hele og i det Enkelte, en "Historisk Oplysning," der paa een Gang lærer at beundre og skatte, nyde og benytte Livet; og det er ikke i fjerne Tider og kommende Aarhundreder, jeg venter Sligt som himmelfaldent, det er Noget, jeg paastaaer, alt er begyndt, kun smaat og dunkelt endnu, fordi alt menneskelig Stort, selv Guddommen i Manddoms-Skikkelse, maa begynde smaat og dunkelt! De veed det sagtens Alle, at i mine Tanker blev ved Dönnet over Kongedybet et *Nyaar* skudt ind, ei blot som et nyt Aarhundrede i Danmarks Tidsregning, men som en *Nyaars-Tid* i Aandens Verden, om hvis Virkelighed og nyfödte Herlighed Nordens Skjalde i det Nittende Aarhundrede er ligesaa gyldige som höiröstedede Vidner; og naar vi nu stifte et Selskab til

Folkelivets Tarv, hvori det *levende Ord* paa *Modersmaalet* igien faaer Magt og Ære, og hvor *Mindet* og *Haabet*, Fortid og Fremtid, levende mödes som *Odens* Fugle, *Hugin* og *Munin*, der overflyve Midgaard ; nu, siger jeg, vil det sikkert Altsammen skee, hvad det hule Dön over Kongedybet dunkelt varslede om, og Skjaldenes Kvad klarlig bebudede. Snart vil det |US:314 sees, hvad kun Blindhed tvivler om, at det levende Ord er paa een Gang Aandens Tempel, Sværd og Löftestang, Livets Væld og Livets Flod paa Jorden; ikke blot i *Sverrig* og *Norge*, men ogsaa i *England*, og hvem veed, hvor vidt i Christenheden, vil lignende Samfund reise sig, der, |A:453 ligesom vi, regne hele Menneske-Livets historiske Oplysning med til hvad der paa hvert givet Sted er *Folkelivets* Tarv, og der vil da hverken fattes Kræfter eller Midler til at frembringe en *Universal-Historie*, hvori Menneske-Slægtens store Levnets-Löb finder et værdigt Mindesmærke, og hele Menneske-Livet sit Vidunder-Speil! Det er min Dröm, som jeg selv under de ugunstigste Omstændigheder har troet, vil gaae i Opfyldelse, og hvad ikke da under saa lykkelige Varsler, som et levende Selskab til det Danske Folkelivs Tarv unægtelig er!

Til 23de April.

Mine Herrer!

Dagen efter Sidst hörde jeg i Byen, vi skulde have stiftet et Selskab for "Nordens Aand," hvortil jeg naturligviis svarede, det var Synd at tillægge os saa pralende Indbildninger, da vi for det Förste lod Selskabets Stiftelse komme an paa en Pröve, og dernæst kun agtede i al Beskedenhed at stifte et Selskab for det *Folkelige*. Men, svarede saa En af vore folkeligste Fruer mig: hvad er det *Folkelige?* Jeg blev afbrudt, för jeg ret fik begyndt at svare, og det bidrog sagtens til, at jeg siden slet ikke har kunnet glemme det Spörgsmaal, og nu som altid griber jeg da den förste den bedste Leilighed til at give Luft hvad der kvaldes i mig, skiönt jeg naturligviis baade önsker og haaber, det skal gaae mig bedre end "Mester Geert," som havde den samme Örm, men derhos det store Uheld aldrig at træffe Nogen, der gad hört hvad han vilde sige!

|A:454 Hvad jeg nu vilde sige, var, at jeg aldrig mere levende har fölt, hvor höit vi trænge til et Selskab for det *Folkelige*, end da Fruen, hvem det paa ingen Maade var enten fremmed eller foragteligt, dog i en ganske fremmed og besynderlig Tone spurgde mig, hvad det *Folkelige* var; thi saavidt skulde Man dog neppe troet, det kunde komme i Verden, at Man spurgde fremmed om, hvad der falder os *naturligt* og Andet er og kan jo det *Folkelige* umulig være. Selv derfor, naar Man, som Saamange, tvivlede paa, der i Grunden fandtes noget Eiendommeligt hos det lille *Danske* Folk, skulde Man

jo dog ligefuldt indsee, at er der kun, som vi dog nok i al Beskedenhed tör forudsætte, af *Naturen* noget *Menneskeligt* hos os, da har vi ligemegen Grund til at skatte og udvikle det, enten vi saa har det tilfælles med andre Folk eller ikke, saa vor *Originalitet* kan vi ganske rolig lade staae ved sit Værd, naar vi kun holde os til *det* Menneskelige, der falder os *naturligt*, og stræbe at uddanne og yttre det saa kraftig og saa kiönt som muligt.

Det er derfor i mine Öine soleklart, at vi giennem et langt Tidsrum maae ordenlig have været forgiort og forhexede; thi det maa et Folk jo være, som i Sprog og Tankegang, i Sang og Smag, altsaa i alt Aandeligt og Hjerteligt, eller med eet Ord: *Menneskeligt*, ikke blot foretrækker det Fremmede, men glemmer omsider derover reent sit Eget. Vilde Man end sige, at det har i den nyere Tid alle Christenhedens Folkefærd gjort, da var dermed i det Höieste kun beviist, at de har alle været forhexede saavelsom vi; men der er dog aabenbar ogsaa Grader i Dette; thi *saa* forhexede som vi Danske har bestemt hverken **JA:455** *Svenskere* eller *Normænd*, end sige da *Tydskere, Franskmænd* og *Engelskmænd* været, da de baade veed at sætte ganske anderledes Priis paa deres Eget, og ligne virkelig dem selv fra Arildstid ganske anderledes end vi ligner de *Danske* fra *Skjolds* og *Rolvs* og *Frodes* eller selv fra *Valdemareernes* Dage.

Der er saaledes, for blot at nævne Eet, ingen tænkelig Grund til, at *vor Krönike* bugner af *Oldsagn*, mens de fleste andre Folks er i den Henseende meget mager, ingen tænkelig Grund uden den, at *Saxo*, som han siger, fandt mangfoldige *historiske Viser* i Folkemunde, som han ikke nænde at vrage; og vore "Kæmpeviser" er jo talende Beviser paa, at der heelgiennem Middelalderen var endnu en egen Livskilde hos os, hvorfra de "mange Bække smaa," uden at giöre nogen brusende Aa, "snoede sig saa frydelig op under de grønne Linde." Og naar Man, med denne historisk-poetiske Rigdom for Öie, som Man bestemt veed, var engang i levende Folks Munde og oplivede deres Kredse, nu hardtad forgæves over hele Landet, mellem Höie og Lave, leder om levende Spor deraf; maa Man da ikke spørge, hvor *det Folk* er blevet af, der ingenlunde vilde begrave *Frode*, för de fik hans *Drape*, og sang endnu i *Saxos* Tid med Lyst det lange *Bjarkemaal* fra Hedenold, og drömde endnu i hans og de fölgende Middelalders-Dage saa stærke og deilige Drömme, som i *Frister-Visen*:

Jeg lagde mit Hoved til Elvehöi,
Mine Öine de finge en Dvale;

og i *Fuglefangsten*:

JA:456 Jeg tog Öxen paa min Bag
Og vilde det Træ omfælde;

og i *Stifmors-Blomsten*:

Min Fader han red sig op ad Land,
Agted sig en Rose at bede;

og i *Nattergal-Slaget*:

Jeg veed vel, hvor der stander et Slot,
Det er saa vel beprydet;

og i *Langelegen*:

Det var ungen Svegder,
Han skulde Bolden lege;

og fremforalt i *Blad-Vendingen*:

Hr. Tönne han rider udaf Alsö,
Han förer sit Glavind *Röst*?

Med Flid nævner jeg netop disse Kæmpeviser, som alle handle om *Hexeri*, deels fordi de nu sjelden höres iblandt os, og deels fordi jeg, som sagt, virkelig troer, det Hexeri var ingenlunde "blind Alarm," men en virkelig *Fortryllelse*, hvorom det *Danske Hjerte* deilig udsang sin dybe Anelse, hvad det i alt Fald umulig kunde have gjort, hvis ikke Sangen havde været et Udtryk af dets naturlige Fölelse, saa vi behövede ikke mere Vidnesbyrd om, at det Danske Folk maa enten have været forhexet eller være forgaaet, end den Kiendsgierning, at disse Viser skreves i Glemmebogen og nævnedes sjelden af vore Lærde uden med en pedantisk Advarsel mod den "grumme Overtro," der spögede i dem, og var vel nu, Gudskelov, næsten reent udryddet, men maatte dog hos *Almuen* drives ud af sit sidste Smuthul.

IA:457 Visselig, det var intet Under, at Nogle af vore Lærde omsider faldt paa den Tanke, at det Sprog, Man nu taler i Danmark, var slet ikke det Gammeldanske enten fra *Frodes* eller *Valdemarernes*, hverken fra *Hjarnes* eller *Kæmpevisernes* Dage, men kun "galt Tydsk," thi paa Trylleri vilde de Lærde jo ingenlunde troe, og var det gaaet til uden Hexeri og *sorte Konster*, at Folket reent havde glemt sin Ungdoms Lyst og sin Manddoms Daad, sine Guder og Helte og alle sine *Livstykker*; da maatte det jo aandelig være dödt og begravet, have opgivet sin Aand og mistet sit Modersmaal. Af to onde Ting skal Man imidlertid immer vælge det Mindste, og derfor troer jeg, vi har været forhexede, og troer det saameget heller, som mig synes, Bladet har vendt sig, og vi er kommet til os selv igien og behöver blot at spytte det "gale Tydsk"

ud, Man har puttet os i Munden, for baade at snakke og synge saa godt gammelt Dansk, at Man snart skal mærke, vi er endnu i Grunden de Selvsamme, som for tusind og totusind Aar siden, skiöndt Alderen naturligviis har bidt paa os, og vi har sanket lidt Forstand med Aarene, saa vi troer ikke Alt hvad vi drömmer, og siger ikke Alt hvad der falder os ind, og lader os endnu mindre indbilde, at Maanen er en grøn Ost, eller lader os narre fra hvad vi har tilbedste.

I denne Henseende maa jeg især bede dem lægge Mærke til Hr. *Tönnes* Vise, som er en af de Fornöieligste for Danske Folk, om ikke den allerfornöieligste, jeg har seet beskrevet og önsket at höre fra tusinde Munde.

Hr. *Tönne* fra *Als* red sig nemlig engang i *Rosenslund* for at bede den vilde Hare, men der kom han **JA:458**for Skade at blive seet af "*Dværgens Datter*," som hvilede sig under *Lind* med *Guldharpen* og legde paa den med *Runeslag*, saa

Den vilde Fugl paa Kvisten sad,
Forglemde sin Sang at synge,
Den vilde Hjort, i Skoven gaaer,
Forglemde sit Spring at springe.

Der blomstredes Mark, der lövedes Riis,
Det kunde de *Runer* saa vende,
Hr. *Tönne* sin Ganger med Spore tvang,
Han kunde dog ikke undrende.

Det var Ridder Hr. *Tönne*,
Han springer fra sin Hest,
Han gaaer til *Dværgens Datter*,
Han sidder hende *allernæst*.

Hun vil imidlertid kun gantes med ham, for hun skal giftes med *Dvæрге-Kongen*, og nær var det blevet Hr. *Tönnes* Ulykke; men det gjorde *Dvæрге* pigens Moder ondt, som var kommet af *Christenfolk* og var en *Systerdatter* af *Dronningen* paa *Island*, derfor löste hun ikke blot Hr. *Tönne* af de slemme *Runebaand*, men udrustede ham rigelig med Alt hvad han behövede for at vinde den *Islandske* Prindsesse, der sad fangen i *Upsal*, og maatte aldrig "i *Dansen* gaae, ei heller til *Kirken* fare," og af *Rustningen* huer det mig især hvad hun synger om:

JA:459Jeg skal give dig gode *Guldbaand*,
Deri ligge *Roser* drevne,
Hvert det *Ord*, du taler *kræng*,
Skal falde som de var *skrevne*.

Det gik ogsaa Altsammen fortræffelig:

Saa tog han den skiønne Jomfru,
Alt med hendes röde Guld,
Saa förde han hende til *Dannemark*,
De bleve hinanden huld.

Han förde hende til sin egen Gaard,
Hun var en Rosensblomme,
Alle de Folk paa *Alsö* var,
De favned saa vel deres Komme.

Det spurgdes over til *Island* brat,
At fundet var Kongens Datter,
Den Konning og hans Venneviv,
For Sorg fik Fryd og Latter.

Jeg veed ikke M. H. om De allesammen forstaaer den halvkvædne
Vise, eller om de engang har lagt Mærke til den, men, med Skam at
tale om, har jeg aldrig seet den för i Dag, uagtet jeg dog bildte mig
ind at være vel belæst i Kæmpevise-Bogen, og havde De end Alle
læst den, var det dog neppe overflödigt at opfriske den i Deres
Hukommelse; thi De veed nok, det især ved Læsningen kommer
saameget an paa Omstændighederne, med hvad Öine Man
betragter en gammel Vise. Saaledes tör jeg vel formode, jeg aldrig
JA:460kunde læst Hr. *Tönnes* Vise uden at finde den baade dyb og
deilig, men for at henrives saaledes af den, som det virkelig i Dag
var Tilfældet, maatte vor Forgiörelse med *Dvæрге-Runer* netop
staae mig saa levende för Öie, som den nu giör, maatte Folk, som
de jo giör, nægte, der nogensinde har været et *Sönderjylland* til,
maatte Man netop fra *Als*, som Man jo har gjort, protestere mod al
mulig *Danskhed*, og endelig maatte, trods alt det, *Sönderjylland*,
som det aabenbar ogsaa giör, netop nu komme sin *Danskhed* mere
levende ihu end nogentid siden *Knud Lavards* Dage, der ganske
rigtig lod sig daare af *Dværgens Datter*. Var derfor kun Hr. *Tönnes*
Vise endnu i Folkemunde, da vilde vi, ved at forklare den, kunne
meddele Folket en heel Anskuelse af *Forgiörelsen*, som kun er alt
för vis, og af Helbredelsen, vi forvente, men selv i Bogen nærer
denne Vise vidunderlig mit Haab ikke blot om "*Dannevirkes*
Opreisning," men om Kæmpehjelp i Nordens Aand netop fra den
Side, hvor den syndes reent umulig.

Dog, hvad siger jeg? Længe för mit Öie faldt paa Hr. *Tönnes*
Vise, og længe för Man i *Sönderjylland* eller Dansk *Holsteen*
drömde om, at der var nogen störrer Salighed end den Höitydske, da
havde vi jo alt i *Adam Öhlenschläger* faaet en Kæmpehjelp i
Nordens Aand fra *Sönderjylland*, som "*Gamle-Skolen*" i *Upsal* ei vil

nægte, brød godt sin Landse for "*Islændersken*," saa, fik vi end aldrig mere Hjelp derfra, maatte vi dog være taknemmelige og undres over Dybden i de Gamles Drømme. Her har vi da allerede Lidt at giøre til Folkelivets Tarv, og jeg vil derfor bede Hr. *Rask* indrykke Hr. Tønnes Vise heel og holden i sit *Morskabs***A:461***blad* for Almuen, deels for ogsaa derved at more Folket og især Sønderjyderne lidt, og deels for at vi desför kan faae at vide, om den endnu nogensteds skulde findes i Folkemunde med sin gamle Tone, som jeg formoder maa ret være liflig ¹. Skal den nemlig giøre Gavn, maa den paany blive "söd i Munden," og först da nytter det at pege paa den, som et herligt Drømme-Epos om Hexeriet og Helbredelsen, thi da faaer Hr. Tønne först sit Glavind "Röst" igien, hvormed han, til de Lærdes Forbauselse, kan sönderskiære alle Runebaand og trodse alskens Runekunst !

*
* *

1

Det fandtes siden, at Melodien til Hr. *Tønnes* Vise ogsaa ubemærket fandtes i den ny Udgave af Kæmpeviserne, og den har altsaa endnu for kort siden været i Munden.

Til 30te April.

Mine Herrer!

De veed, jeg bekjendte sidst reent ud, at jeg slet ikke i vor oplyste Tid kunde forklare mig den herskende Vankundighed om det Folkelige uden af reent Hexeri, og jeg stræbde, saa godt jeg kunde, at tröste baade Dem og mig selv med Hr. *Tønnes* Vise, som et godt Varsel for vor Udlösning af de "Runeslag," hvormed Dvärgens Datter bandt os, saa vi, som der staaer i Visen, "hverken saae eller hörde" men fulgte hende blindt. Dermed tænkte jeg nu vel at have saa godt fat paa det *Folkelige*, at jeg en anden Gang skulde hverken blive Herrer eller Damer Svar skyldig, naar de kom igien og spurgde mig om det; men det synes **A:462** at være min Lodd i denne gode Tid, at drilles med Spörgsmaal af Damerne, som jeg enten slet ikke eller dog kun meget daarlig paa staaende Fod kan besvare. Saaledes satte en Dame i Aftes mit historiske Bekjendtskab med Folkelivet paa en farlig Pröve, ved ganske pludselig at spørge mig: *naar* kommer *Holger Danske*, eller er han her allerede? Ja, svarede jeg, er han her ikke, saa kommer han dog vist med det Förste; men selv den fattige Besked kunde jeg ikke give uden at stamme i det, og De kan nok selv tænke, det ærgrede mig ikke saa lidt at skulle give saa trevent et Svar paa saa rask et Spörgsmaal. Har jeg nu desuagtet sovet taalelig i Nat, syndes mig

dog ikke, jeg kunde det een Nat til, förend jeg kom bedre i det Rene med saa *folkelig* en Begivenhed, som *Holger Danskes* Ankomst unægtelig er, da Haabet om den end ikke uddöde med Minderne af alle Fortidens övrige Helte. Saasnart jeg derfor i Dag kunde faae lidt Stunder, ledte jeg strax op i den ny Udgave af Kæmpeviserne, for maaske ogsaa om *Holger* at stöde paa en ny Vise, der bragde mig bedre paa Sporet; men det var omsonst, og skiöndt de to gamle Viser om *Holger*:

Stærk Diderik boer sig udi Bern,

og:

Burman holder i Feldten ud,

er gode nok i deres Slags, og Omkvædet paa den Förste “Nu stander Striden norden under Jylland” især huer mig særdeles, saa staaer der dog ikke et Ord i nogen af dem om hans lange Udenlands-Reise, som er kun altfor vis, end sige da om hans lykkelige Hjem **A:463**komst, som vi nu enten skulde fryde os ved eller dog glæde os til.

Med Eet slog det mig imidlertid, at da vi sidst var samlede, blev her sunget en splinterny Vise om *Holger*, trykt vel ikke “i Haderslev i dette Aar,” men dog i Kiöbenhavn for ikke længe siden, og at, hvor den kom fra, maatte jeg tye hen, for at see om *Holger* kanske var kommet hjem, för vi vidste det, eller kunde dog ventes med næste Dampskib, enten fra *Kiel* eller *Lybek*, eller maaske allersnarest med *Sirius* directe fra *London*?

Nu maatte altsaa *Ingemanns Holger Danske* frem, og skiöndt jeg nok kunde huske, at da jeg sidst fulgde ham paa den Vei, forvildedes Sporene for mig, hvad jeg naturligviis skrev paa Digterens Regning; saa faldt det mig dog nu ind, at Skylden dog ogsaa mulig kunde ligget hos mig, og det stadfæstede sig vidunderlig, saasnart jeg lukte Bogen op, med de ligesaa tydelige som fornöielige Ord:

Vær hilset, mit gamle Fædreland!

Du kiender mig vel ei ganske,

Engang jeg var en navnkundig Mand,

De kaldte mig *Holger Danske*.

Med mig drev Lykken et underligt Spil,

Hvert Barn mit Navn skulde kiende,

Dog Folk vilde troe, den Mand var ei til,

Hvis Ry foer til Verdens Ende!

Min Aand med Folkets Slægter foer hen,
Dybt slumred jeg mange Gange,
JA:464 Med Folket jeg vaagner og kommer igien,
Med Livet i Daad og Sange.

Mit Navn hver Bondemand kiender endnu,
Og glad jeg rækker ham Haanden,
Mit Levnet kommer hver Dansk ihu,
Som glædes ved Folkeaanden.

Uden derfor at bryde os det mindste om alle de Svinker, Digteren
siden lader *Holger* slaae, saa Man ikke ret veed, hvordan Man har
det med ham, vil vi holde os til Begyndelsen, hvor *Holger* aabenbar
efter en lang Fraværelse byder os alle venlig Goddag, og til
Slutningen, hvor han forsikrer os, at enten vi seer ham eller ikke,
er han her dog lyslevende, naar

Skialdene om ham sjunge!

Saavist da, som *Ingemann* har sunget om *Holger Danske* og rakt os
Haand i hans Navn, saavist har vi i det Mindste *Ingemanns* Ord for,
han er her.

Men vil ikke mangen En sige: hvad kan det nytte med *hans*
Ord! de lyver jo for et godt Ord Allesammen, de Digtere, og har
netop deraf deres Navn, for at digte og at lyve er jo hip som hap.

Ja, m. H. jeg veed nok, Man har havt for Skik at sige saa, men
jeg har altid protesteret paa hele Broderskabets Vegne, og jeg
paastaaer fremfor Alt, at hvad enten Digterne lyver eller ikke, som
faaer at blive deres egen Sag, saa *lyver* de dem dog aldrig *Aand til*;
for hvem der prøver paa det, fralægger sig derved kun med Flid den
Aand, de belyver. Har vi derfor hørt en *ny* Vise om *Holger Danske*,
som var ham værd, ja har Man, selv uden Navns Nævnelser, sunget
om Dan **JA:465**marks usynlige Landeværn, saa det rungede igien, og
Man nødtes til at huske paa Thors Hammer og Odins Spyd og
Stærkoddens Sværd, saa er *Holger Danske* ogsaa virkelig kommet
hjem, enten Man saa kiendtes ved ham eller ikke, og var til Herberg
hos Skjaldene, enten de saa beværtede ham vel eller ilde.

Tager jeg nu ikke mærkelig Feil, da har vi i det Nittende
Aarhundrede alt over hundrede nye Viser, hvori han lyslevende
besynges, den Landeværns-Aand, den *Holger Danske*, som skyder
Skjold og skifter Hug og holder Stand for gamle *Danmark*, dets
Navn og Ære, dets Folk og Fyrster, Minder og Modersmaal, saa
mellem *oplyste* Folk burde der ikke længer være noget Spørgsmaal
om, at *Holger* jo er kommet igien, men kun i det Høieste om,
hvorvidt han endnu har sine gamle Kræfter, eller mægter dog, hvad
der er Hovedsagen, at begeistre Folket for sin egen Aand: den
fælles og i Forhold eiendommelige *Livs-Kraft*, der venlig knytter sig
til Alt, hvorved Fædrelandet blomstrer, hædres og forædles, og

finder i Modersmaalet sit velbehagelige Udtryk?

Ja, m. H. hvad *kan* Holger Danske endnu? hvad mægter han, forynget og forklaret, at udrette til Folkets Oplivelse og Opmuntring, til Fædrenelandets Værn og Opblomstring? Det er Spørgsmaalet, Fremtiden finder sig forelagt, og vil sanddru besvare, hvad vi saa end giøre eller lade, men ingenlunde i alle Tilfælde besvare eens; thi paa vor Benyttelse af Öieblikket vil det beroe, om Holger kun vendte tilbage paa et kort Besög, og drog sin Vei igien til det lukkede Land, fordi han saae, der var Intet at udrette med os, eller om han skal opslaae sin Bopæl midt iblandt os og lægge nye **JA:466**Bedrifter til de Gamle, höste med os, hvad han saae med Fædrene.

Saavidt jeg seer, har det imidlertid ingen Nöd, vi nu skulde slippe *Holger*, för vi har prøvet hvad han duer til, og har vi först det, slippe vi ham vist aldrig meer, men vandrede, naar galt skulde være, heller ud med ham til Jerusalem, end sad her igien og kulelurede som Snegle, eller, hvad end er sorgeligere, hvor lystig det end klinger, dandsede efter de Fremmedes Pibe. Vi slipper ham ikke, men vi holder paa ham, thi det gör vi netop nu, da vi gribe efter en aandelig Kiæde mellem os og Folket, eller rettere Brændpunktet, hvorfra Kraften udspringer til fri Bevægelse og fredelig Vexelvirkning, og levende Hegn om *Folkevangen*, thi dette Brændpunkt er jo *Folkeaaenden*, ved Navn *Holger Danske*, saa, er han hos os, da er det fundet og Værket maa lykkes.

Hvad nu *Holgers* Nærværelse angaaer, da behöver jeg neppe at erindre, at det er med ham som med alle Aander, der ei lade sig begribe og randsage, men kun fatte og benytte, saa han rækker vel os alle venlig Haand, som der staaer i den ny Vise, naar vi ærlig gör ham samme Skiel, men han smutter os paa Timen mellem Fingrene, hvis vi vil partere ham. Önske vi derimod kun at have et Billede af ham for Öie, da tjener han os gierne dermed, og det er kun en gammel Overtro, at han bestandig lader sig see i en gammeldags Brynie med et stort Slagsværd; for den sidste Gang, jeg mödte ham, havde han ikke andre Vaaben end en Havesax og Gartner-Kniv, og fortalde mig, han var en Sön af vor gamle Urtegaards-Mand, og havde i mange Aar reist udenlands paa sin Konst, men **JA:467**var nu kommet hjem for at tage sig af den gamle Storhave, som han aldrig kunde glemme. Jeg spurgde ham da naturligviis, hvordan han havde fundet den, og halv med Smil, halv med lidt Ærgrelse, fortalde han mig da, at Kiökkenurterne fandt han langt mangfoldigere og tildeels meget bedre end i hans Barndom, og Blomster-Florene vilde han heller ikke laste, skiönt han önskede lidt færre Tulipaner og Georginer; men Abildgaarden var reent forkvaklet. Især, sagde han, er det baade til at lee og græde over, som der er handlet med det gamle Træ, der i min Faders Tid bar de liflige *Iduns-Æbler*, for, mens jeg var borte, kom her en

omreisende *Italiener*, som kaldte sig *Konst-Gartner*, og fik Lov til at raade for Haven, og skiöndt han förde adskilligt Godt med sig, gjorde han dog kun Væsen af en vissen Torn, som han forsikkrede, var et ægte Skud af de guddommelige Romeres Stamtræ, den over al Verden berömte Hybentorn ved Tiberbroen, og den indpodede han meget omhyggelig i den gamle *Abild*. Det saae jo hæsliq ud, men var det blevet derved, havde Ulykken dog ikke været saa stor, da den Vissenpind nok tog sig i Agt for at voxe, men havde den Karl ikke saa det fortvivlede Indfald, at det skulde lade, som den hellige Kvist skiöd hvert Foraar, derfor pillede han Knopperne af den gamle *Abild*, saasnart de kom frem og satte dem paa Tornene.

Ha, ha, tænkte jeg, slap det derud? og jeg vilde just spurgt ham, hvad han nu vilde giöre ved den kilne Sag, men saa var han forsvundet, og det var mig i Grunden ogsaa det Samme med Svaret, for, da Holger er kommet hjem, faaer de Romerske Antiquiteter og Reliqvier nok allesammen deres Reiseepas en af Dagene.

IA:468Jeg vil ikke opholde Læseren med Beskrivelse af de næste Möder, hvori jeg tog mindre lydelig Del, men hvori Beslutningen modnedes, saa vi, omtrent 80, dannede et nyt Selskab, paa Livets og Folkelighedens Side, der kalder sig det *Danske Samfund*, ikke for med dette Navn at udelukke nogen *historisk* Deeltagelse og Virksomhed af sig, men for at være sin *Folke-Lighed* bekiendt, og före saa beskedent et Navn, som det findes under Solen, og dog rummeligt nok til Alt hvad der i Danmark kan udvikle og udfolde sig.

Til Slutning vil jeg give den Fortale til Priis, hvormed jeg ved sidste Möde sögde at indlede et mere levende Bekiendtskab med *Nordens Myther*, en killen Sag, har jeg mærket, saavel i det Hele, som i det Enkelte, men den nödvendige Betingelse for det Nordiske Folkelivs Fornyelse og Fortsættelse, da Tiderne vel er forskellige, men *Aanden* maa være den *samme*, kan hverken *aflöses* af en höiere eller lavere, skiöndt naturligviis den *Höiere*, hvor den hos Enkeltmanden findes, vil altid indslutte den Lavere i sig. Ligesom Munkene i Middelalderen korsede sig for alle Myther som for Djævelskab, maa deres Indförelse i Livet naturligviis ogsaa nu finde Modstand hos dem, der, trods de mange Aarhundreders Erfaring, endnu mene, de med uophörlig Præken og stræng Kirketugt kan forvandle alle Folk til *Christne*; men i Norden, hvor selv i Middelalderen Naturen gik over Optugtelsen og holdt paa Mytherne, til de af sig selv forsvandt, der vil dog i Nyaarstiden Naturen upaatvivlelig seire.

*

* *

Til 21de Mai.

Mine Herrer!

Man siger nok, Folk er *löierlige*, og jeg vil gjerne troe, det var sandt engang, især i Danmark ; men nuomstunder synes mig, Man maa snarere sige, Folk er *kiedelige*, blandt Andet fordi de næsten aldrig veed hvad de vil, undtagen forsaauidt de vil, at Alting skal gaae efter deres Hoved, og det, uagtet der tidt kan være megen Tvivl om, hvorvidt de virkelig har et eget Hoved. At jeg imidlertid netop iaften beklager mig over Folk, der dog vel er omtrent idag som igaar, det kommer vel i Grunden af, hvad jeg anseer for Hoved-Grunden til de fleste Klager, at jeg her venter *Medhold*; men dog faldt det mig ogsaa virkelig ind imorges, at der er især een Ting, hvori Folk har været forskrækkelig kiedelige og urimelige ved mig, uden at jeg dog forlanger anden Hevn over dem, end at De, m. H. vil være lidt rimeligere og fornöieligere at tale med.

Sagen er kortelig den, at jeg, som De vel veed, har forbarmet mig over vore gamle Nordiske Guder, ladt dem boe hos mig og deelt den Smule med dem, jeg havde til Bedste ; men deels var det nu ikke ret meget, saa de gamle Jorddrotter baade boer meget knapt og maa nöies med smal Kost, og deels staaer de ovenkiöbet Fare for at blive husvilde og hjælpelöse igien, naar jeg falder fra, idag eller imorgen. Jeg kunde maaske nok faaet dem ind under Fattigvæsenet, og efterhaanden skaffet dem Plads i *Vartou*; men det kunde jeg aldrig nænne, deels for deres egen Skyld, da de er bedre vant, og deels fordi Hovedstadens Fat *|A:470*tigvæsen sidder i Gield op over Örene, og Fattig-Skatten er slem nok allerede. See, derfor har jeg nu over i samfulde tredive Aar skrevet Breve til Folk rundt om i hele Landet og forestilt dem, det bedste, jeg kunde, at vore gamle Guder var dem ligesaa nær som mig, og havde ingenlunde fortient det af os, at vi i Alderdommen skulde slaae Haanden af dem og lade dem gaae for Lud og koldt Vand, saaledes som jeg fandt dem, og skal maaskee engang nærmere fortælle; men at vi burde smukt skikkelig skyde sammen og skaffe dem baade visse Værelser og rundelig Udkomme til deres Döds-Dag. Men, hvad mener De vel, Folk svarede mig? Hverken meer eller mindre, end at jeg maatte nok selv være en *Hedning*, siden jeg tog mig saa varmt af det Pak, der ikke blot var Hedninger men stygge Afguder, og at desuden stod der i alle *Kirkebögerne*, at de gamle Guder var baade döde og begravede paa Fattigvæsenets Regning for mange Aarhundreder siden, saa de Utysker, jeg snakkede om, maatte enten være Lösgængere og Bedragere, som skulde föres ud af Landet eller sættes paa Möens Tugthus , eller ogsaa *Spögelser*,

jeg med mine sorte Konster havde manet op og burde ikke engang have Lov til at beholde i mit eget Huus, endsige da kyse Börn og gamle Kiærtinger med dem over hele Landet, til uberegnelig Skade for Oplysning, Sædelighed, et godt Hestehei, Faarehei og Svinehei, Landefred og huslig Lyksalighed.

Finder De nu ikke, m. H. at det var kiedeligt, jeg vil ikke sige saameget for mig og de gamle Guder, thi vi har havt et godt Greb paa at slaae alt Saadant hen i Spas, men kiedeligt i sig selv og for det Hele? **JA:471** De veed dog sikkert, ligesaavel som jeg, at det er ingenlunde *Christendom*, der trykker Folk nuomstunder, saa de behövede slet ikke at giöre dem saa hellige og stikle paa den Smule *Hedenskab*, der endnu kan hænge ved mig fra gamle Dage; De har vist ogsaa nok læst netop i de Lærebøger, Folk synes om, at naar Man ellers kan forene det med *Pligterne* mod sit eget *Legeme* og sin *timelige Velfærd* at öve lidt Velgiörenhed, da maa *Religjonen* paa ingen Maade komme i Betragtning; og hvad endelig det angaaer, at de har været *Afguder*, da var det jo kun deres Skyld, der gjorde dem til det, og jeg tör i den Henseende beraabe mig paa hele det *smukke Kiön*, om Man ikke, naar Man er smuk og yndig, vittig og moersom, meget uskyldig kan blive forgudet i denne vor syndige Verden. At de har været Lösgængere, kan jeg vel ikke nægte, men det var jo en tvungen Sag, naar Ingen vilde huse eller hæle dem, og efterat de har boet hos mig over i tredive Aar, kan jeg med en god Samvittighed give dem det Skudsmaal, at de er hverken dovne, tyvagtige eller drikkældige, men baade kan og vil giöre Gavn for Föden, og at fremfor Alt er de slet ikke kiedelige men immer muntre og fornöiede. De er fölgelig heller hverken *Bedragere* eller *Spögelsler*, og de Kirkebøger, Man beraaber sig paa, gjælder til Vandsbek, da de först er skrevet længe efterat de gamle Guder var forsvundet, saa Ingen vidste Rede til dem; og hvor de har flakket om i Middelalderen, skal jeg, som sagt, ved Leilighed nærmere fortælle, som jeg har hört det af deres egen Mund. Jeg bliver altsaa ved min Paastand, at vi ikke alene vilde have Ære men megen Nytte og Fornöielse af at skiænke vore gamle Guder **JA:472** en anstændig Livrente og bygge dem et ordenligt Huus, naturligviis intet *Tempel*, thi det er de selv meget for kloge til at önske, heller intet Slot, thi dertil er vi for fattige, men dog heller intet Fattighuus; saa hvad jeg mener, er saadant et smukt *Arbeidshuus*, som jeg forleden gav et Omrids af, i hvad jeg skrev om en "*Nordisk Höiskole*."

Jeg veed vel ikke, om De seer, hvor jeg vil hen, men hvis ikke, kan de jo fritte mig ud, jeg er til Tjeneste, for, da jeg har mærket, at der med Pennen Intet lader sig udrette for de gamle Guder, har jeg besluttet at prøve, om De, m. H., uden at paatage dem videre Forpligtelse, ikke dog nok kunde önske at giöre vore gamle Guders Bekiendtskab; og hvis de finder, det er moersomme Stalbrödre og

fornöielige Læremestre, da ved Leilighed at anbefale dem til *Skoleholdere* paa Landet, hvad Man jo dog imellem slipper til uden at have gaaet paa Seminariet. Rigtignok skulde de saa tage *Examen*, og det er slemt, for om Man ogsaa kunde faae den saaledes indrettet, at den, ligesom Brændevinsbrændernes, mest var en Formalitet, saa har dog vore gamle Guder, ei engang at tale om Gudinderne, en saa indgroet Afsky for Alt hvad der hedder *Examen*, at vi knap fik dem til at underkaste sig selv den allerlæmpeligste Kakkellovns-*Examen*. *Thor*, for Exempel, har fortalt mig, at ligetil *Tordenskiolds* Dage tiende han med Æren, under et fremmed Navn, i Söetaten, men saa kom *Examen* ogsaa iveien der; og *Loke*, som endelig forleden Aar bekvemmede sig til at tage *Dansk*-Juridisk *Examen*, fortryder det nu bitterlig, da han alligevel ikke kan komme ind i **JA:473**Noget for de mange *Latinske* Jurister med bedste Character.

Dog, m. H. kan de gamle Guder blot giöre sig yndede i en lidt videre Kreds end under mit Tag, da turde Meget og deriblandt Tankerne om *Examen* forandre sig, og jeg udbeder mig derfor blot Tilladelse til, ved förste givne Leilighed, at indföre samtlige Guder og Gudinder, baade Aser og Vaner, i Selskabet!

N. F. S. Grundtvig.
